

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Emanvelis De Naxera Toletani, E Societate Iesv,
Sacrarvm Litterarvm Interpretis, Regiiqve Concionatoris.
Excvsus Morales In Librum primum Regum**

**Nájera, Manuel de
Lvgdvni, MDCLXXII**

Capvt XII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80084](#)

C A P V T X I I .

IX I T autem Samuēl ad vniuersum Israēl : ecce audiui vocem vestram, iuxta omnia, quæ locuti estis ad me, & constitui super vos Regem. 2. Et nunc Rex graditur ante vos ; ego autem senui, & incanui : porrō filii mei vobiscum sunt : itaque conuersatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce preſto sum. 3. Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, utrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum : si quempiam calumniatus sum, si opprēſti aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi : & contennam illud bodie restituāmque vobis. 4. Et dixerunt Non es calumniatus nos, neque opprēſti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. 5. Dixit ad eos : Teſtis eſt Dominus aduerſum vos, quia non iueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt Teſtis. 6. Et ait Samuēl ad populum : Dominus, qui fecit Moysēm, & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Egypti. 7. Nunc ergo state, ut iudicio contendam aduersum vos coram Domino de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum, & cum patribus vestris. 8. Quomodo Iacob ingressus eſt in Egyptum & clamauerunt patres vestri ad Dominum, & misit Dominus Moysēm, & Aaron, & eduxit patres vestros de Egypto, & collocauit eos in loco hoc. 9. Qui oblitiantur Domini Dei sui, & tradidit eos in manu Sisare magistri militiae Hasor, & in manu Philistinorum, & in manu Regis Moab, & pugnauerunt aduersum eos. 10. Postea autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt : Peccauimus, quia dereliquimus Dominum, & seruuiimus Baalim, & Astaroth : nunc ergo venenos de manu inimicorum nostrorum, & seriemus ibi. 11. Et misit Dominus Ierobaal, & Badan, & Iaphet, & Samuēl, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habuistis confidenter. 12. Videntes autem, quod Nas Rex filiorum Ammon venisset aduersum vos dixistis mihi : Nequaquam, sed Rex imperabit nobis : cum Dominus Deus vester regnaret in vobis. 13. Nunc ergo preſto eſt Rex vester, quem elegistis, & petiſtis. Ecce dedit Dominus vobis Regem. 14. Si timueritis Dominum, & seruieritis ei, & audieritis vocem eius, & non exasperaueritis os Domini, eritis & vos, & Rex, qui imperat vobis sequentes Dominum Deum vestrum. 15. Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Domini super vos, & super patres vestros. 16. Sed & nunc state, & videate temeritatem grandem, quam facturus eſt Dominus in conſpectu vestro. 17. Nunquid non meſta tritici eſt hodie ? Inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluvias : & scietis, & videbitis quia grande malum feceritis vobis in conſpectum Domini, petentes super vos Regem. 18. Et clamauit Samuēl ad Dominum & dedit Dominus voces, & pluvias in die illa. 19. Et timuit omnis populus nimis Dominum, & Samuēlem, & dixit vniuersus populus ad Samuēlem : Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur : addidimus vniuersis peccatis enim nostris malum, ut peteremus nobis Regem. 20. Dixit autem Samuēl ad populum : Nolite timere : vos fecistis vniuersum malum hoc : verumtamen nolite recidere a tergo Domini, sed seruie Domino in omni corde vestro. 21. Et nolite declinare post vanam, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vanæ sunt. 22. Et derelinquit Dominus populum suum, propter nomen suum magnum : quia iruauit Dominus facere vobis ſibi populum. 23. Abſit autem a me hoc peccatum in Dominum, ut cesse orare pro vobis, & docebo vos viam bonam, & rectam. 24. Igitur timeite Dominum, & seruete ei in veritate, & ex toto corde vestro : vidistis enim magnifica, quæ in vobis gererit. 25. Quod si perseveraueritis in malitia : & vos, & Rex vester, pariter peribitis.

T E X T V S .

VERS. I. Dixit autem Samuēl ad vniuersum Israēl : Ecce audiui vocem vestram iuxta quæ locuti estis ad me, & constitui super vos Regem.

S. I.

Ea superior vita claritate resplendat, ut ab iniquis etiam iudicibus explorari non timeat.

DVI superioris, aut iudicis locum tenet, debet eam vite formam tenere, ut non timeat iniquis, & inuidiosis oculis spectari. Illi pretiosior sit Eman. de Nazera in Reg.

cunctis proutibus & quietatis integritatis, & integratatis floridas, laudibus eius accedit fides, quam diligunt celestia, & venerantur mortalia. Neciat quicquam de iudice submurmurate contraria, sed cum altercantibus plurimis ad vnius fauorem pronuntiauit iuris decretū, & discedit querula ſemper diffidia refrānet derogare cupientes integritas actionis, & cogatur propria conscientia facere, qui cuperet murmurare.

Non enim de te (airbat Cassiodorus §. variarum. 40.) aliquid redempta laudi, aut loquaci fama credimus, quæ nobis expectantibus ſep̄e placuisti... Et ne fauoris alius putaretur excessus, desideria supplicum ipſis preſentibus intimabas, Ori tuo altercantum desideria conuenerunt, & quod diffillum gratia genus eſt, alterna parti in discreta laude placuisti. Ea sinceritate, & quietate ea altercantum iudex causas discurrit, vi qui ſpebus

M m fraudatus

fraudatus perdidisse sibi imputaret, non iudicii adscriberet. Einmodi erat Samuel superiorum, ac iudicium norma. Ita ab adolescentia populum rexerat, ut dignitate iam exaguratus vitam suam vel malevoli examinationam exponat; *Dixit autem Samuel ad uniuersum Israël: Ecce audiui vocem vestram iuxta omnia, que locuti sis ad me, & constitui super vos Regem.* Gloriatum Regem constituisse non fauore corruptus, non cupiditate infecatus, sed generalitatis votis attensus. Et quamvis Belial filij electione innubilare fuerint conati; quia conati ad mortem ab omnibus expediti, ut claret administrationis integritas, dum nulla potuit innubilare malignitas. Adeo noster Sanctus: *Prius quam populus dissolitus comitiis dilaberetur, integratatem suam coram omnibus probari voluit, ant spectari Samuel.* Quare concionem habuit plenam officij: *vitamque suam, & administrationis modum iniquis etiam indicibus explorandum, & examinandum proposuit.* Ea probitate vixit, ea integritate munus peregit, ut examinius, quantumvis rigidi non timuerit censuram, nec à malignis etiam indicibus promendam contra se veritus fuerit sententiam. Quā fuit mirandus, quando malitia formidauit contra illum quidquam moliri, ne dum arguit, generalibus odiis videretur exponi.

S. II.

Mirum est, si dignitate deposita argumentatrix iudicem non tinet obscurare calumnia.

Nquit illatam à potente iniuriam dissimulare tolerantia; sed dignitatis elapo tempore criminatur sapè querela. Faltigj luminibus splendit plauditur, quia timetur. Ipse, qui deterrima sensit, ne graniora pateretur, laudauit. Potentiorum iniuria (aiebat Seneca 2. de Ira, cap. 32.) hilari vultu, non patienter tantum ferenda sunt. Faciens ierum, si se fecisse credidim. Sententiam exemplis suffulcit Seneca. *Caligula Cesar (inquit) Pafloris splendidi equitis Romani filium cum in custodia habuisset, mundissimus eius, & cutioribus capillis offensus: rogante patre, vt salutem sibi filii concederet, quasi de suppicio eius admouitus duci protinus iussit. Ne tanquam omnia inhumane faceret aduersum patrem ad cenam illum inuitauit eo die. Venit Paflor nihil vultu exprobante. Post magnas adeo acceptas iniurias venit relatum gratias. Quas putas in functionem iam dignitate iustas excitari querelas? Itaque insolenter potestatis cessit cordatus, acerrimam contra priuatum causam acturus. Dum potestatis tempus durat etiam, qui iniuriam accepunt, dilaudant, quia de superiore obmurmurate expositum periculo, non ignorant: verum si iam dignitate exaguratum adspiciant silentio succedit clamor, de acceptis iniurias conqueruntur, & apud iudices criminantur. Itaque mirum non est dignitates gerentem adulacionibus extoll; mirandum tamen, si post dignitatem, vt olim, contingit celebrari. Non potuit Samuels sanctitas angustiori, elogio commendari, quam deposita iam dignitate nullis fuisse querelis pulsatum, nec calumnis impeditum: *Ecce audiui vocem vestram iuxta omnia, que locuti sis ad me, & constitui super vos Regem.* Ac si dicat: Iam mea cessavit dignitas, iam eam adiuvat alius; arguite me modo omni timore exempti, an aliqua fueritis iniuria percussi. Ita noster Sanctus: *Neque verendum esse cuiquam putas quoniam obiectare audeat quidquid in ipsius vita minus probet, aut quod velit à lege, aut publico iudicio correctum, cum iam ipse novo creato Rege, dignitatem, quam habuit, illuc usque supremam, & regie proximan deposuerat.* Satis esse non duxit, dum dignitatem gereret, nullis criminibus adstringeri, querelis nullis interpellari, sed deposita iam praefectura innocentis conuersationis, & administrationis optima-*

indubium quod sicut testimonium: nam vt fidem integratam, probansque non facit dum gentur dignitas, plausus; ita eximè commendat administrationem, vitamque, si nullus post dignitatem fuerit conquerias.

S. III.

Grandis imprudentia est aliqua tentare, sed magis aliquando à jam tentatis recedere.

Cæscutens oculus, & variis voluptatum præstigijs cinctus affectus aliqua solet tentare, que incommoda non dubitantur afferre: & quamvis deterrimenter sit pertinacia, quam peccantia, tales solent circumstantiae concurrere, ut periculosis, quam tueni sit sententiam iam demutare. Maiora aliquando emergunt deterrima, quia minoribus impedit prudentia est: admissa graues attulerunt vota aliquando anxiates, sed maiores retractata afferent sollicitudines. Ergo licet Theodosius gauderet spectacula non permisit, quia virtutis aliquod afferbant deterrimoluit sententiam retractare, veritus grauius emendandum damnum. Conducibilis censuit aliquantulum despere, vt posset populos contineare. Ipsum audi, variarum 51. *Hac nos fouemus necessitate populorum imminentium... nam quicquid estimas voluptuosum, hoc & ad beatitudinem temporum iudicat applicandum. Quapropter largiam expensas, non semper ex iudicio demus. Expedi interdum despere, vt populi peccata desiderata gaudiæ continere. Concessa spectacula aliqua afferbant expensum deterrimant, sed si semel concessa prohiberentur, turbulentia populorum excitarentur dissidia: ergo expedivit grauius damnum minori remerere, & semel iam cepta prosequi, Samson Philistinæ amore captus sponlam ducente sollicitauit: Hoc mihi accipe, quia placuit oculis meis. Inde 14. vers. 3. Non multò post, quam concupierat, reliquit, & gravis honoris vulnus demutata sententia accept: *Iratu nimis ascendit in domum patris sui: uxor autem eius accepit maritum unum de amicis eius, & promisit. Itaque non conueniebat nuptias cum alienigena expetere; verum iam divulgatis, celebratisque minus expediebat relinquere; nam fecundo tuit honoris iniuriam, nuptias celebrando videri potuit aliquibus obcurauisse prudentiam. Ob id Samuel, licet populus minus prudenter Regem expetiuerit, Sæcūlumque delegerit, innovatum, confirmatumque sequendum admouit. Ecce audiui vocem vestram iuxta omnia, que locuti sis ad me, & constitui super vos Regem. Quod si obicias: Si capit petitionis peccatum, cur innovat regnum, & si adhortatur fequi, cur displicuit eos Regem ambit? Hoc dubium exagitauit Abulensis quest. 2. Quae aliquis. Quare Samuel increpuit nunc Israhælitas deputatione Regis faciendo ea, que fecit, & non ante: Ante Regis innovationem non adeo severè carpit, nunc & renovat, & obiurgat, quo nos edocet aliquid non tentandum sed semel tentata prequaenda, ne maiora refutamus incommoda, & graniora emerferint deterrima. Si ante regni innovationem in eos acriter inuheretur, forsitan à semel iam consularato Rege discederent magno Saülis præiudicio, & honoris dispendo: ergo carpit petendi audaciam, & tamen eis in circumstantiis noluit demutari sententiam. Accipe Abulensem: Si forte increpasset eos ante istam pugnam, & confirmationem, voluissem desistere à Rege, dimittendo Regm electum, quod erat in præiudictum Saüli iam regnanti, & contra voluntatem Dei. Erat contra voluntatem Dei iam electum relinquere, & relinquendo infamare: imprudentia fuit expetere, sed esset maior relinquere: ergo nec imprudentiam reliquit impunitam, nec divulgatam iam permisit demutari sententiam, edocens aliquando tentata minus prudenter, non retractanda;**

TEXTVS.

VER. II. Et nunc Rex graditur ante vos; ego autem senui, & incanui: porrè filii mei vobis sum: itaque conuersatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem ecce praesto sum.

§. V.

Aliquando sancti virtutes suas proferunt non laudis euaniæ desiderio, sed proximorum utilitatis studio.

Sicut ipsius apud alios (aiebat Plutarchus de Saula) gloriam, vel opus predicare, verbo iſe dicunt omnes odiosum. Adnebit: *Homini, quam ut ipse audiat ab aliis laudari se, nihil est audiri incandens, ut Xenophon ait, aliis ipso ingratis sum.* Laudes tuas proferentes cenfemus vanulos, & superbos: fugienda est sui iactatio quia dum sit gloriā, obſcurat famam. Nihilominus viri spirituales aliquando humilitati ad speciem quid detrahunt, & gloriola facta ostendere non refugunt, non ut adulentur vanitati, sed ut inferuant magis virtuti. *Temetipsum* (addit datus Philosophus) cura reprehensionem laudes, licet. Primum si depellenda causa calumnia, vel criminis id facias, sicut Pericles. *At qui infensi eis, inquit mihi: qui ni falso concedo nemini in iis, que ex isti sunt, cognoscendis, & exponendis, amansque sum Reipublicæ, & abstinenſ. Non solum enim arrogans, insolentiam, & ambitionem declinavit, de se ipso tunc dicendo præclarè: verum etiam spiritus suos, & granditatem oculos ponit virtutis sue, que non succumbendo succumbere facit, & opprimit iniuriam.* Aliquando inuidia ambitionis, & tumore armata contra probos excitat bella, & opus est publicare facinora. Ad hæc flagrans religione zelus exemplis alios accendere sit, utque ad virtutem traxerit, virtutes promit. Samuël ab adolescentia sine aliquius offensione inter eos deguise ostentat, ut Sauli se gubernationis normam exhibeat: *Conuersatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce praesto, sum.* Non uit adolescentis suis sensibus impetrare, ne cogeretur oculos aliorum timere; ergo se deprædicat innocentia templum nullo favore corruptum, venalitate nulla fordidatum, ut ad crystallinum, pellacidūmque eximiæ ad eam fælicitatis speculum Saul mores tuos expoliat, & gubernare ceteros discat. Adebat Chryſostom. Samuël pro se magnam proposuit laudem; attamen nullus illum arguit, quia non dicebat, ut se ipsum laudaret, sed quoniam Regem confititurus erat, pro defensione sua posuit, volens illum erudire, ut humili sit, ac mansuetus. Saulen in dignitate iam constitutum admonere aperte forsan tribueretur audaciae, virtutes suas expromere tribueretur superbiae: ergo quamvis à nullo argueretur, propria defensionis tutelæque specie conuerteret in culpabilem retulit, relationeque ipsa imitationem admonuit. Adnebit Chryſostomus: *Neque enim quis illum tunc iure conuerterat, vel arguerat, ut defensione haberet opus, sed ut illum faceret meliorem, hoc dicebat.* Virtutes proprias commendauit non tumidus, sed zelotopus, non ut uanidum lucraretur plausum, sed ut edoceret optimum administrationis stilum. Qui ad uilitatem audientium spectarit (verba sunt Chryſostomi supra dati) etiam si commendet se ipsum, non solum non meretur reprehendi, sed & coronari, & propter silentium taxandus. Nam & David, & Amos, & Michael se ipsos commendant. Cum sancti virtutes suas proferunt, ut alios lucifaciant, non sunt censura digni, sed laudibus extollendi; ab eo profus ab eis laudis euaniæ desiderium, ardet salutis proximorum studium.

M m 2

TEXTVS.

T E X T V S.

VERS. III. Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, utrum bovem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum: si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam minus accepi, & contemnam illud hodie, restituamque vobis.

§. V I.

Vt quis audacter in aliorum inuchatur culpam, opus est intactam custodisse innocentiam.

Dignus est aliis sequenda decernere, qui sibi modum vilis est legitime conuersationis imponere. Despicit reus iudicem, si culparum habuerit consortem. Actiones suas nullus damnat in altero, & ad reprehensionem titubat lingua, nisi impolluta conscientia laudabili obarmetur audacia. Nec solum superior tenetur effugere prauitatem, sed iniquam omnem impeditre suspicionem. *Facilis est* (aiebat Cassiodorus 1. var. 4.) *recti persuasio, innocens index, sub ciuis predicabilis conuersatione padet mores probabiles non habere.* Samuēl tantum crevit conuersationis nitore, quantum profecerat dignitate, tanta vixit continentia, ut quam æquitatem fuadebat monitis, etiam persuaderet exemplis; verum ne maligna ambitus eum denigraret suspicio, Rege iam constituto, confirmatique populum correxit, & prudenter vsque ad illud tempus distulit: *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius.* Coram Rege à se constituto, confirmatique populum arguit, ne forte si antea incepuerit, ambitus stimulari fuipererint. Ita Abulensis quaq. 2. *Quia forte Israëlitæ cederent, quod Samuël dñe ferebat Regem eis in Israël quod propter ipsum ab eo, & domo sua ablatus erat principius, increpare nunc Israëlitas de petitione Regis, et tollere suspcionem, dixit: Adnectit: Cum dominaveris nobis nunquam iniuste egis. Non solum ostentauit innocentiam, ut carperet culpam, sed ne aliqua ambitu obscurari, aut indignatione suspicantur moneri;* Rege iam constituto aggreditur eos carperre, factis edocens alieni crimini iudicem innocentem conuasionem exornari, immo nec inquis suspicionibus subiacere; nec enim potest sub conscientia læsa inuchi in alienum erratum lingua.

§. VII.

Si ad iudicium interpellans, Deum non attenderit, nec innocens criminaciones effugit.

AQuissimi animi signum est conuersationem multorum iudicio exponere, nec timere. Qui oculos testes veretur, conscientia timoribus exagitari probatur. Lux splendenti candore rutilans ad se intrepidè vocat aspectum, quia dum eu iofius examinat, assequitur maiorem plausum. Ob id Di minus discipulos instruens aiebat: *voseps lux mundi. Matth. 5. vers. 14.* Verum etsi lux triumphali coronetur candore, oportet oculis nullo pestilenti humore suffusis spectari: sèpè namque confundit obiectum eo colore tinctum, qui aspiciens infect oculum. Nonnulli (aiebat Tertullianus in Apologetico cap. 3.) etiam de virilitatibus suis cum odio isto pacientur contenti iniuria. Erant, qui facticias criminaciones, christianis imponerent satagentes innocentiam tribunalibus premi, vt odio, aut emulacioni quieverint adulari; alieno crimen habeba-

tur reus, quem inculpatæ vitæ tenor defendebat. Ob id Samuēl, dum conuersationem ab adolescentia populari censuræ exponit, Deum attendere interpellatorem requirit: *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius.* Ne quis adularetur Principi recente electo factias Samuēli potestate iam denudato caulis imponendo, Deum monuit adeste: *Coram Domino: iudicium non timuit, Regem à populo conclamatum iudicem conuersationis statuit: Et coram Christo eius: veritus tamen est, ne accusator oculos a ratione, ecclœ que auerat, nam si hoc acciderit, erit innocentia rea, & virtus exhibet damnata. Hebreice habetur (inquit Caietanus) Testificamini in me coram Jehova. Quam erat vitorum expers, qui solum verbatur iniquam aliorum conscientiam, cùm examini rigidissimo lumen exponebat ab adolescentia vitam.*

§. VIII.

Plures ad tribunalia conventi parvipendunt criminis defæctari, & fauore, aut auro conuantur absolui.

PArum iuvat apud homines absolu, si apud Deum contigerit condemnari: hæc vero certissima veritas apud aliquos innertitur, & mutatur; renunt apud homines haberi reos, parvipendunt apud Deum fordefere criminibus maculatos. Fauorabilem apud indices sollicitare sententiam, qui conscientiam parvipendunt exulcerat. Clodius ipso in iudicio, quo defecabat absolu, studuit criminibus defecari. Credat aliquis (scribit Seneca epist. 97.) pecuniam esse veritatem in eo iudicio, in quo reuera Clodius... Minus crimin quam absolucionem peccatum est. Adulterij reus, adulteria diuinit, nec ante fuit de salute securus, quam similes si indices suos reddidit. Ut in iudicio post tota crimina esset securus, deterioribus criminibus est infelix: despiciens conscientiam, effugere latagebat extermam notam: pecunia, potestatique inauraria delicta, qui fecunda adeo commiserat adulteria. Virtutis amator, si à Deo constet absolu, patienter fert sententia iniqua damnatorum. Inde est (aiebat Tertullianus in Apologetico, cap. 50.) quod ibidem sententia vestris gravis agimus: ut est emulatio diuina rei, & humana: cum damnamus à vobis, à Deo absoluimur. Absolu apud homines, si apud Deum damnarentur, parvum iuvaret, ut noceat parvum, si apud Deum absoluuerentur, apud iniquum iudicem reos pronunciari. Ob id Samuēl patens in iudicio conuersationis sua, & quam exercerat, potestatis rationem reddere, coram Domino, & coram Rege voluit conueniri: *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius,* ut non solum confitaret humano decreto liberari, sed iudicio diuino absolu. Namque prodesset, si Rex ab eo inunctus illam absolvaret, si ecclœ sententia premeret. Adeo noster Sanctius: *Quod ab his, qui defuncti sunt prefectora, exigit Res publica, id vtrò subire vult Samuēl, iudicemque sua vita, & causa vult esse Deum cuius intelligentiam nihil luat, & Regem ipsum tunc vñctum publice.* Quam aliter solet accidere. Tota aliquorum solicitudine eduntur, ut apud iudices nulla inueniatur culpa etsi apud Deum perpetrata clamet offensa.

§. IX.

Non refugit iudicium subire, qui inculpatæ manus studuit semper implere.

Securus deposita potestate adstat tribunalibus, qui ne nullis dum gererit, dignitatem poluit criminibus: nam sicut conscientia ecclœ testis interpellati temper

semper est patiendum; sic innocentia prædicto examinati, gloriolum. Grande tibi (aiebat Cassiodorus 7. variarum 12.) negotium vides esse commissum. Quicquid egris generatis sententiam qui potest in uniuersitate peccare, gloriatus nimis est, si nescit excedere. Clarent eximè merita, si dignitas, & potestas nulla perfluit pectora. Hinc est, quod Samuël bonorum exempla legebat, dum summa potestate nudatus, examinari in iudicio sollicitet, ut immaculatae vitæ, & exacti ritè munens gloriam laudabilis audacia ostendet. Loquimini de me corā Dñō, & coram Christo eius verū bouem cuiusquam velirim, ant aſnum, non tantum se rigido expofuit exanimi, sed ut scribit Iosephus, populum, ne aliquot more frānaretur, irreiurando conſtrinxit. Samuēl Propheta (inquit apud nostrum Sanctum) prius quam comīta diffoluerentur, sic eft allegorius populum: Adiutor vos per maximum Deum, qui vobis optimos illos fratres Moysēm, & Aaron misit, et patres vestros ex Egypto educant, ut abque pudore, & metu, omniq[ue] affectu alio liberè dicatis: Nunq[ui]d contrarius, & aquum fecerim, et proprij luci cupiditate, vel in alterius cuiusquam gratiam. Quād mirum fuit virgini ad examen, quād hude plenum, quād æternis elogis dignum? cùm iudices, præfecti que, si deponendi muneri tempus afferint, anxia solicitudine fatigant querelas sōpore, & quis verentur, criminaciones prouida cautela vitare. Quād sancte administrati dignitatem Samuēl, quād à cupiditate vixit alienus, quād ab adulatio[n]e remotus quando accusatorem non timuit, inmodi, si fas est dicere pronocauit.

§. X.

Non decet esse alterius voluntatis servum, quem Rēpublica aequitatis, ac iustitiae designauit ministrum.

Morem conſtat esse iustitiae, eos iudices ordinare, qui nec cupiditate fordescat, nec magnatum graviam exambiant. Aliquando iudices timore præpediti, aut ambitione suasi, cùm omni auaritia inueniantur liberi, ad gratiam ineundam obscurantur. Magnatibus adulati: ne magnatum votis refiſtant, aut illorum graviam pondant, iura malignis glossis interpretantur, & potestate abutuntur. Non decet (aiebat Cassiodorus 8. variarum 18.) iudicem ministrum esse voluntatis alterius et magis alteri pareat, cui tot milites obſecundant. Certe ei in aliis effet tolerandum magnatum voluntati subjecti, in iudice, aut præfecto pudendum est; nec enim qui eligent ad iustitiae patrocinium, magnatum experitare debet suffragium. Samuēl, vt qui nouerat frequens hoc vitum plures inciceret, non ſolum ſe probat cupiditate non maculatum, ſed nec adulatio[n]e pollutum. Si quempia calumnians ſum, ſi oppreſſi aliquem. In Hebreo habetur: Si complacui. Non, vt complaceret, oprefui, nec vt adulatore altis, iniuriam intulit minimis, ſed ab omni ambitu, cupiditateque immunitis legibus parebat, & ceteris imperabat. Auli Caetanus: Si oppreſſi aliquem, iuxta Hebraum habetur: ſi complacui. Et eft ſermo de violatione iudicij ad placendum aliqui. Non eft inſolitus, vt magnatum gratia ineatur, iura inuertere, & leges iudices adulterare: at Samuēl ea integritate reſplenduit, vt ſe exhiberet iudicem totius erroris expertem: nullum inuidia, aut cupiditate depreſſie, nullum gracia blandicie ſoluit, vt ei aptè congruit, quod datuſ Cassiodorus aiebat: Nullus iudicium, quod in te corrigere poſſet, inuenit. Accessit enim venit ad oris, & capitis animi: iuvarem te ſolis decorſendat, ab ore primo vena cana verbis manauerunt. Coniendit maturitas, & maturitas menis. Ab adolescentia iudex fuit eſcos iuuentus affectus potestate non adiuvit, id cana maturitate frānauit; alienis nunquam hiauit diuitiis, nec vt debilem opprimeret, obediuit magnatum

votis, ſed indicum, præfectorumque norma edocuit nullum opprimere, & nulli contra iustitiam placere.

§. XI.

Oblata iudicii, aut superiori munuscula ſunt fama tinea, & aequitatis scandala.

Emper iudicio (aiebat Seneca de Tranquillitate animi, cap. 1.) fauor officit. Adjice, & donum. Multos existimo potuisse sanctæ, itaque munus, obire ſi voluerint oblatis manusculis abſtinere. Nil violenter rapiunt, nil artificios calumniis querunt; verū dum à manusculis non abſtinent, integratæ ſuæ offundunt nebulam, & quam iuſtitia integratæ querēbant famam, admifſis manusculis reddunt ſuceptam. Sepè nihil interſit (audi Senecam 2. de Beneficiis, cap. 14.) inter amicorum munera, & boſtium vota. Quidquid illi accidere optant, in id horum intemperianſ indulgentia impellit atque instruit. Quid autem turpis, quād (quod euerit frequentiffime) vi nihil interſit inter odium, & beneficium. Plutonum interſit inter odium, & beneficium, ſi affectum attendas; parum aliquando, ſi effectum adſpicias. Hollis votum ei famam innubilare, munera eſt proprium ſuceptiōne nutrire. Quisquis præfetus iuſteſt, ſi quid ab amico accepit, iuſpicioni occaſionem tribuit. Ob id Samuēl contentus non fuit ad rite exacti munera teſtimoniū ostendere nihil violenter tulisse, nullum calumniis afflētati, ſed addidit, nec gratiā oblata munera luſcepiffe: Si de manu cuiusquam munus accepi. Iuxta Hebraum habetur: Et faciam celare oculos meos in eo. Quid si dicas gratis oblata munera accepere, exigit non contrarie, reſpondebit Caetanus, munera tenebras ſecum afferre, nec poſſe a cipientem cœtientibus oculis res, propt ſunt, a picere, aut iudicium rectum formare. Vnde ſi Samuēl munera acceperat, anſam iniquæ ſuceptiōne dediſſet: nam qui nolſent accepiſſe, ſu picentur legem violaffe. Præmittitur iuxta Hebraum: Et de manu cuiusquam accepi pretium. Statimque ſubditur: Et faciam celare oculos meos in eo. Et eſt ſenſus: Si accepi quācumque rem pretoſi ſimilabilem, ut celarem oculos meos a proſequenda iuſtitia. Expende idem eſſe munus, & pretium, ut quenamquā offertur pretium, niſi ad quid emendum, ita iudiciū nunquam munus offertur, niſi ad aliquid impetrandum. Munere velaminis adiſtar oculos aſſeruit celari, quia non eſt facile perſpicaciam cum munere conuenire.

§. XII.

Nonnulli iudices calumniantur, ut aequitatis colore aurum prædendentur.

Modo eft felix, & certa conditio negotiorum (aiebat Cassiod. 8. variarum 18.) quando ille ſententi am dicit, qui non potest ignorare, quod eligit. Verum dixit; ſed aliquando tuat parum non ignorare, ſi calumnias ſtudeat inſtruere. Non ignorant aliquando iudices, aut ministri inferiores nullam ſe auri aſſerendi ſortiri cauſam, ſed configunt ad calumniam, & auferunt mentito aequitatis colore, quod nequibant auferre lege. Fuit Medius (inquit Plutarchus lib. de adulat.) in Alexandri adulatorum grece princeps, & architektus corypheus aduersus optimates inſtructus. Præcepit ſic, ut intrepide adorarentur, & morderent calumniis docens, liet morſu laſus oculus curauerit, cicatricem tamen remanentram calumnia. Nōmpe biſe cicatricibus, vel porcius gangrenis & carcinomatis exefus Alexander perdiſit Calliſhenem, Parmenionem, Philotam. Aperto Marte impetrato optimo impetrantis prodiit malitia: ergo calumnia vocatur in auxilium, ut dum denudato

M m 3 diuitiis

TEXTVS.

VERS. IV. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppresisti, neque tulisti de manu alieuius quippiam.

§. XIV.

Mirum est, si contra dignitate iam functum argumentatrix non insurgat querela, nec obscurare factitia admittatur causa.

dignitas adscribitur culpa auferentem non laetatur iniqua semper rapinae querela. Calumniator iustitia tegitur colore, cum ardeat cupiditate. Calumnia vel innocentem infamiat, cumque prudentes malint redimere nomnis famam, quam pati calumniam, studiosè à iustitiae ministris calumnia fingitur, pecuniaque auferunt. Samuel nullum calumniatum fuisse testatur: *Si quempiam calumniatus sum, ut qui non erat plures ad calumnias confingere, ut dignitas quiererit deprædarri. Ita Abulensis quest. 3. Calumniari est bona aliquius tollere iniuste, quæstio aliquo colore, sicut interdum Principes faciunt alias leges, vel constitutions duras, in quas necesse est incidere subditos, & hoc faciunt, ut ab eis penas exigant, & est propriæ calumnia. Itaque hoc, aut illo colore interpellant innocuos ad iudicium, ut ab interpellatis praedentur aurum: opponunt iniquas lices, cavillationes, violatas leges, & cum non ignorant illorum fuisse delictum, æquitatis prætextu praedantur aurum: Vt qui condant leges iniquas, & scribentes iniustiam scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent casæ humilium populi mei: ut effreni vidua preda eorum, & pupilos diriperent. Ita. i. o. v. 1. Itaque Scriber, satellitique initio scindere causas confingunt, ut videantur æquitati confundere, & dignitas possint anferre. Ita ad Ilaia 10. Oleaster: Nunc talia sunt iura, & stipendia ministrorum, ut vis pauper audeat sua iudicio requirere. Pluquam plura sunt ministris soluenda, quam ea, quæ in iusto iudicio se spernere recuperare. Adnectit: Posset etiam esse senatus. Vt statuerint statuta iniqua, & scribis scribentibus oppressionem, ut declinare faciant à iudicio, id est, iudicium renuntiū, inuertentes illud, ut rapiant iniquis sententias, bona pauperum. Aliqui pro, oppressionem, vertunt mendacium. Itaque aliquando scribent, quibus Respublica indubiam fidem volunt adhiberi, mendacium scribunt, & falsis causis, & veris calumnias pauperes premunt.*

§. XIII.

Sunt, qui potestas ad rapiendum abuantur, & humilium bona praudentur.

Nihil erit securum, nil reperi poterit firmum, si potestas deflexerit ad rapinam, & impunè invalidis inferre admittatur offendam. *Decet regiam iniustiam custodire* (aiebat Cassiodorus 10. variat. 28.) quod a iudicibus bene agentibus fuerit ordinatum, maxime quorum conscientia sic nota, ut nihil incaute, nihil venalitatis studio fecisse videantur. Indices decet conscientia purissima relucere, & nulla fraude, aut venalitate feedari. Quid enim luftuosius accidere posset Reipublicæ, quam ministros altere ad æquitatem seruandam, & potestate eos abuti ad detestabilem prædam? non audent inuiriā passi mutare, quia verentur indignationem contra se viuidis inflammare: quasi dignitas sit ius ad omnium bona, aliquando qui ea funguntur, impune graffantur. Misericordia est, si potestas, que forete retinetur, iniustum, suspectas ferat indignæ cupiditatē ad damnabilem prædam. Quod si hoc scelus frequens non esset, ab eo Samuel non te purgasset; studiū tamen in primis ostendere nullæ se rapacitate pollutum, aut venalitate obsecratum: *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, utrum bonum cuiusquam tulerim, aut astinam.* De potestatis abuso loquutum fuisse tradit Abulensis quest. 3. Id est, arguitis me de iusto principatu, si vultis, est autem communiter iniquitas principatus in accipiendo bona subditorum per manifestam violentiam, vel per calumniam. Itaque subditus non solum subiacent aliquando calumnias, sed etiam manifestæ violentiae: & dicent superiores, Principumque ministri sanctis titulis leibus debeat obediere, eis contemptis auctoritatem depræmant, & ad rapiendum adulterant.

TEXTVS.

VERS. V. Dixitque ad eos: Testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt, testis.

§. XV.

Qui ante dilaudabant, si de aliquo defectu argumentatur, obmurmurant, opinionemque arguentis infamant.

Labia non tam sequi probantur veritatem, quam affectionem. Ut iudicio officit farr, sic officet probatur & dolor. Qui perfrillus, vt ei liberetur, vine, iudicem laudibus extolle, & superiorum sumptuosis eloigiis deprædicabit: si tamen aut digna multa punatur, aut reprehensione alpera caligetur, mutato affectu superiori

soprioris abrodet famam, & obscurare admittetur criminationibus Vitam Vandali, dum Amalafida regie stirpis deus eiis gravis non fuit, miris elegis deprædiare Reginam: ac dum eiis non complacuit, passi non sunt viuere nec priuatum. Adcō se ipsiis dulant homines sibi permisisti, aut castigationibus, quantumvis iustis emēdati, Iam populis testimonium innocentiam Samuelis rediderat: *Non es calumniatus nos, neque oppr̄fisti, neque iulisti de manu quippiam.* Rediit innocentia testimonio iterum instat, & repetita attestatione fulciri veritatem exoptat: *Tēfīs est Dominus aduersus vos, & tēfīs Christus eius in die hac, quia non inuenieritis in manu mea quippiam.* Et dixerunt: *Tēfīs,* Otiolum videbatur, cum deposita iam dignitate, & nullo timore cogente Samuelis innocentiam exertis vocibus declaratissimè & repetitum veritatis testimonium ambit, & vt reddenter, procurare. Cut ergo Samuel interrogate iterat, & præfecturam nulla nota ostendere maculatam afficit? Blanditurne vanitati, adulatur superbia, quando contentus non est suas iemel laudes audire, sed sollicitat iterum resonare: *Non ita hū: (inquit noster Sanctus) innocentia testimonium sufficiere superbus, sed prudentissimè cautus oportebat eos modo capere, errataque obiciere; adcōq̄ ditant à se ipsiis homines reprehensione exasperati, aut fauore illecti, vt venis sit, ne obiurgati sententiam demutauerint, & eius innocentiam obscurare contendent.* Sanctum audi: *Homines, maximè qui leui sunt ingenio, atque versatili, aliter solent quam anteā de rebus sentire, ac iudicari, et ceteri licet idem sentiant, quando aliquid audiunt de se, quod minus adubescit, aliter loquuntur, quam sentiunt, ut rem aliter interpretantur, aut aliquid affingunt veritatis, aut occasiōnem querunt, ut de aliorum fama indignius loquantur.* Habet affectus nescio quam potestatem in incūm, aut faltem in eloquium; vnde pro varietate affectus indicium mutator, aut verbum: ergo ne aliter Hebrew loquerentur, dum eorum animos reprehēbant, ne microne contraheret, reputi eius innocentiam testimonium reddi voluit. Adne &it Sanctus: *Timere poterat, ne in vitam suam duivus animari, & reprehensione exasperari cōbēmerit, aut aliquid fingerent falso, aut, quā nunc probant, iniquūs improbarent: quo circu nunc de sua integrā publicum, & frequens adūocat testimonium.* Frequens adūocat testimonium, quia dolor inquietre solet iudicium, & pro elogio profere indigñissimum vituperium.

§. XVI.

Corrigentis languent verba, si se infectum agnoscit culpa.

Iudex, superiorque deligitur ad reprimendam audiam, ad seruandamque disciplinam. Anderet iniquitas, ni supr̄ ceruicem suam splendere gladium videret; peneritas gliseret, nisi distinctionem adesse nosceret. Optimi iudices ipsiis incanabiliis reprimere vitia gestiunt, neq̄i adulta, indutaque, dñe vindicare cogantur; verum quanquam aliorum mores superior ad legis normam allaborer conformare, ni ipse actionum laudabilis paritate resplendeat, haud facile erit consequisti: nam si eum aliquis culpa reatus inficerit, rigida nequit alios coercere sententia, quia delinquentes tuetur à se perpetrata culpa. Obnoxius est iudex reo suo, si anata cupiditate pollutus, si criminis aliquo sorididatus. *Fama tristis temporis tui mores* (aebat Cassiodorus 6. variar. 21.) *est vita continens, et possit in alienos esse index.* Prima equitas est, à se præfates inchoare, et debegant crimini mettere, quem nequeunt similem reperire. Ab omnibus parum labore liber tenetur nitere, qui incendit tribunal, si voce libera crimina velit daminare. Samuel poli index frequenti, repetitoque testimonio vita sua,

anteactæque potestatis innocentiam probant: *Tēfīs est Dominus aduersus vos, & tēfīs Christus eius in die hac, quia non inuenieritis in manu mea quippiam.* Et dixerunt: *Tēfīs,* qui populum aggrediebatur arguere; nec si propria haberet peccata, aliena corrigerre posset crima. Ita noster Sanctus: *Quia cū iniquitas os soleat obſtruere eorum, in quibus aliq̄ est pudoris, & mentis, neque quisquam audet aliis quicquam obiciere, si conscientia animus aliq̄ agnoscat, quod ab aliis sentiat obisci posse, quod ex innocentia explorata audaciam conciperet ad reprehendendum, probatam vnde prius Israeli toti suam innocentiam.* Ne verba reprehensionis languercent, semel & iterum exploratam deprendari voluit innocentiam, quod prudenti audacia inlectari valeret culpam, & quidem perfrictæ frontis esse probatur, qui habet ad reprehendendum audaciam, sentiens proprio crimine exulceratam conscientiam.

§. XVII.

Ea Princeps arte debent erudiri, ut non videantur reprehendi.

MAGNA nancleri peritia agnoscitur, si inter scopulas syrtes Carybdim, Scyllamque, nauim aurigans indemnissim portum appulisse soleatur. Post stas sua crima vetat reprehendi, zelus non permitit ora indebito silentio signari. Vnde opus est concionatori Principe, cipem ita instruere, vt eius evitetur iniuria, & effugiat etiam silentij indecori querela. Saulem impurato spiritu laborantem Daud aggreditur medicari, ea tamen arte, vt videatur delinire. Sonoræ cytharæ pulsus perlanat animum, oblique etat auditum: *Tollebat cytharam, & percusserat manu sua, & refoculabatur Sāil.* 1. Reg. 16. vers. 23 Notauit non sine lepore Seleuciensis Bahilius, orat. 14. *Lyra melos veluti telum iaciebatur in demonem Quis audiuīt trophaeum cantibus excitatum.* Contra Philistham arripuit fundam, contra Sāilem melodiam, nam potestis nisi lenissimis medicamentis curretur, facillimè exasperatur. Nec aliter Samuel se gessit, cum Sāili tradaret potestatem. Sui ipsius causam legit, dum potestatis administrationem nulla cupidine, aut venalitate pollutam frequent, repetitioque generalitatis testimonio comprobavit, & Sāilem suis factis optimæ gubernationis edocuit formam, & omnem populi vitavit etiam querelam: *Tēfīs est Dominus aduersus vos, & tēfīs Christus eius in die hac, quia non inuenieritis in manu mea quippiam.* Samuelis prudentissimam politiam, & politicam prudentiam commendauit apud nostrum Sanctum Chrysostomus. Audi eius verba: *Prætextu excusationis verumque periculum declinavit: illum docuit, cuiusmodi gubernationem esse conueniat, simulque ei auit odium doctrina.* Ni Samuel à cupiditate abstinentum edoceret Saulem, silentium populus sugillaret, si clarè instrueret Regem, eius fortasse indignationem incurriteret: ergo ea se prudentia gessit, vt nec tacens populi sustineret querelam, nec loquens Regis iniuria. Prætextu propriæ defensionis utrumque periculum declinavit: nam vitavit odium doctrinæ, & periculum silentii. Dum se toto gubernationis tempore, cupiditate, calunnia, violentiaque immunitam generalitatis testimonio comprobavit, his pestibus gubernatores non inficiendum ostendit: ergo propriæ causa obtenuit Saulem instruxit, & populi querelas vitavit. Et quidem hac edocendi forma concionatores instruxit, ne Princeps, ac Præfules irreuerterent, carpant, & ne damnabili puflaniamitate ora in populi detrimentum contineant.

TEXTVS.

TEXTVS.

VERS. VI. Et ait Samuël ad populum: Dominus, qui fecit Moysem, & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Ægypti.

§. XVIII.

*Qui aliquomodo offensus alium carpit, non creditur
zelo moueri, sed vindictæ desideriis
aduri.*

Aliquando ab aliis offensus, ut muneri suo satisfaciat, eos solet carpere, & delicta corrigeret: verum cum, teste Tertulliano lib. de Patientia, cap. 10. Summus sit impatientia stimulus vltionis libido, sic offensus offendente erudit, ut muneri obligationem agnoscatur clarissime implore, non vindictæ negotium gerere, & honesto colore indignationi inferire. Eſt (aiebat Septimus) & alius summus impatientia stimulus vltionis libido negotiorum curans aut gloria, aut malitia. Sed & gloria ubique vana, & malitia nunquam non domino odioſa: hoc quidem loco maxime cum ab alterius malitia prouocata superiorē ſe in exequenda vltione conſtituit. Qui malitia offensus offendentis carpit malitiam dolor suo existimat blandiri, non culpe mederi. Vnde Socrates servi iniuste irritatus in aliud tempus corrigerem distulit, ne admonitione adſcriberetur iracundia flammescens, non admonitioni salubri. Inde eſt (ſcribit Seneca lib. 1. de Ira, cap. 15.) quod Socrates seruo ait: Caderem te nisi iraſcerer. Admonitionem feris in tempus ſanctis diſtulit, illo tempore ſe admonuit. Noluit ſervum carpere, veritus obiurgationem adſcribendam fore non prudentia, ſed vindictæ. Ob id Samuël virtutis studiosissimus, cum a populo dignitate fuſſet exangratus, & populi peccata corrigeret. Dei tenetū vicarius, ſtudioſe curauit, ut agnoscerent correptionis verba a cœleſti ſpiritu dictari, non ab humano ſolū corde prodire: Et ait Samuël ad populum: Dominus, qui fecit Moysem, & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Ægypti. Caïetanus legit: Adſt. Ac ſi dicat: ſpiritus, qui per Moysem, Aaronēmque vos olim edocuit, modò etiam adſt, ut mihi inspiret doctrinam, & moueat lingua. Itaque cœleſti ſpiritu testatur moueri, ut olim Moyses, & Aaron cum populum de Ægypto feruuntur conati ſunt ad ingenuam libertatem transferre. Nam cum ab eis non exigua accepifſet offenſam, videri poſſet vltionis cauſam ſolicitatere non Numinis gloriam: ergo cauit omnem ſuſpicionem audaciam, ne enueruarit correptionis energiam. Ita Caïetanus: In Hebreo non eſt verbum, adſt; verum congrue ſabinelligitur, ut declareret Samuël preſentiam ſummi Dei ſubintellitib⁹ verbis tanquam ex diuina iuſtitia procedentibus intendit enim loqui et Propheta. Prophetico ſpiritu eos carpere demonstrat, ne quis putaret ad exulcerato corde admonitionem prodire, & ad iracundia ſolatum carpere, nam ſi aliqua p̄aſcſit offenſa, correptione exiſtimatur vindicta, quam univis à charitate fit orta. Ut Propheta loquitur, & Dei preſentiam addeſſe ſibi teſtatur. Difſcant ab aliis exasperati omnem vindictæ opinionem fugere, & ſi fas fuerit, admonitionem in aliud tempus diſſerre.

TEXTVS.

VERS. VII. Nunc ergo ſtate ut iudicio contendam aduersum vos coram Domino de omnibus misericordiis Domini, quas feci vobis, & cum patribus vestris.

§. XIX.

*Nulla nobis à Domino conferuntur beneficia, de
quibus non ſit ratio in iudicio
penienda.*

Compellat rationabiliter propitiū animū (aiebat Caffiodorus 11. variarum 8.) ne vos urget temerarius. Compellat propitiā ſeueritate Samuel Hebreos, ut tot diuinis beneficiis extituisse pudeat in grās ne diuina vindicta in ſe ipſos atmarint rigorem, ni tantis beneficiis debitam reddiderint gratitudinem. Humana beneficia in Kalendario non debent annotari, ſed diuina nequeunt in Kalendario non ſcribi. Nem (aiebat Seneca 1. de Beneficiis cap. 2.) beneficia in Kalendario ſcribit: nec auarus excitor ad horam, & diem apellat. Nunquam illa vir bonus cogitat nisi admonitus a redde: alioquin in formam crediti tranſuen. Obscurat beneficia, qui in formam crediti conſer, quandoquidem de illis ratio eſt reddenda, & ingratitudine damanda. Ob id Samuel collata a Deo beneficia in memoriam renocat non ad liberalitatis ſaltum, ſed ad vitandum ingratitudinis detrimentum: Nunc ergo ſtate, ut iudicio contendam aduersum vos coram Domino de omnibus misericordiis Domini, quas feci vobis, & cum parib⁹ ſeptiſ. Hebreus habet: De omnibus iuſtitiis Iebova, quas fecit vobis. Quod si inquiras, cur diuina misericordia appelletur iuſtitia, repondebit Caïetanus, diuina beneficia accipientia ita reddere debitorem, ut teneat rationem reddere, & ni reddiderit, ſupplicia ſolure. Beneficia diuina collata & ipſis, & parib⁹ appellat iuſtitia ſummi Di ſecundum effectum, quia reddebat eos debitoſ ſeueritate iuſtitiam Deo: huiusmodi enim debita ſunt materia cauſa proponitur in hoc iudicio. Materia iuſtitia in iudicio proposita erant beneficia collata, ut agnoscerent nihil a Deo hominibus conſerri, quin homo teneat exolare, & licet ſeueritate ſpecie compellat, ipſa ſeueritate compellarum cauſam humanus agit: eſt enim amoris ſignum, ne poſſit punire, prouidenter admonere. Utinam nos in memoriam adduceremus accepta a Domino beneficia, ne oblitos urget putatio ſeuera.

§. XX.

*Expertī diuinam misericordiam, in hominibus
collocamus fiduciam.*

Plutimum valent apud homines, que ante oculos obſeruantur, cum utilius ſit amare tutiora. Experti ſe p̄eſt̄ p̄iùs Numinis tutelam, ſi adurgeat aliquod periculum, hominis ſolicitant gratiam, & cum fas eſſet omnem ſpem in Domino collocare, malant ad homine ſuppetias expetere. In hac me potius parte conſeruite (aiebat Caffiodorus 11. var. 8.) qua latet preſentes. Non eſt vobis diuimum abſentia mea, utilius q̄a iudicem mente noſſe, quam corpore. Utilius erat Hebreus Deum Rēgēm liberalitate ſentire, quam Sanlen corporis oculis expectare, & tamen ſic illorum animos rapuit alpeſtus, ut Saul, reiecto Domino fuerit a populo conclamatus. Non ignorabant de ergaſtulo Ægypto

Egypto eorum patres sine Rege fuisse eductos, & fluentibus vndis ad terram promissionis translatos; & cum tot indubiis experimentis edocti, ad Dominum debuissent recurrere; quia Naas adornabat bellum; humanum voluerunt ducem habere. Ergo Samuel ab eis rationem exigit, cur periculo accincti maluerint confugere ad auxilium humanum, quam toties experti auxilium implorare diuinum: *Dominus, qui fecit Moysen, & Aaron, & eduxit Patres nostros de terra Aegypti.* Hanc sententiam ita interpretat Abulensis quest. 9. Quasi dicant: Non poterimus habere alium principatum, per quem eruamur ab hostibus, nisi per regalem: quod si fuerit verum, recte petiuerint Israëlistae, sed falsum est: pueri enim liberari ab hostibus sine Rege, & hoc probat Samuel inducitio per maiora pericula Israëlitarum, scilicet ipsi fuerunt in Aegypto in maxima seruitute, & liberans eos Deus inde per manum Moysi, & Aaron, & hoc sine Rege: ergo poterat eos semper liberare, dato quod non haberent Regem. Iaque cùm auxilij diu ni idoneum vadem haberent ab Aegypto libertatem, eumque in dubio esset adesse sentient, et si Deum oculis non viderent, ea tenuit eos ingratia amentia, vt sibi ab homine salutem potius promitteret, nec fiduciā suam in Domino collocarent. Quam frequenter hoc eum hominibus potest objici. Mulierecula paupertate pressæ maluit ab homine pudicitia iniuria levamen quartæ, quam à Domino, qui vitam eis dilargitus est, postulare. Ut imminentis periculum effugiant homines, Dei iniuria sollicitant sibi auxilium, nec Deum implorant, cuius opè indubie vitassent dannum. Hebrei, dum verentur Naas arma, Regem expectant, & tot auxiliante Domino, reportatas obliuioni victorias tradunt.

§. XI.

Ad conscientias cecis tricis implexas liberandas eligendus est Sapientia luminibus preditus, non solum virtutibus exornatus.

Aliquando variis criminum nexibus ingemunt conscientiae illigatae, distorquentur confusis scrupulorum voluminibus impeditæ, quibus sedans anxiaturibus, & medicandis ulceribus eligendus est non solum moribus expolitus, sed etiam Sapientia ornatus. Nam si desit scientia hærediti sanctitate præditus, & dissoluet tricas doctus: sine luce tenebrae neque depelli, nec sine scientia luminibus caligines propulsari. *Interpellantium te ponderibus* (doctum alloquitur Caiusiodorus 9. variarum 24.) *Sapientissimus arbitri onerabat; tantumque de aximis tui cognita disceptatione præsumpsit, vt in beneficio locum ruum præstaret ejusnambus sine aliqua cunctatione iudicium.* Quales ille in grandezza proceribus imputavit? autem non sufficerent ad primordia tua, quos tanta longæritas aratis instruxerat. Non querebat Athalactus ad perplexas lites enclavadas ætate longa matrum, sed lapientæ luminibus exornatum. Præmirat: *Reperit conscientia prædaun, & legum eruditio mawnum.* Factis edocuit Athalactus ad expediendos perplexos nodos, & ad eas lites enclavadas eligendum esse conscientia prædatum, & scientiarum eruditio matrum; nam si dicit conscientia, tūtum non erit decreatum, nec, si scientia desit, consilium. Nec solum Athalactus, sed venerabilis etiam Samuel idem nos exhibet documentum. Dum ad Hebreos tetri fumi nebulae obscœatos, & catenis duris tolundos Moysem, Aaronemque referat delegatos: utrumque Deus misit, & utrumque ad vincula cœca exoluenda expeditius monstrauit: *Dominus, qui fecit Moysen, & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Aegypti.* Notauit Hugo Cardinalis: *Moys Sapiens fuit, Aaron eloquens.* Hac duo vuli Dñs Eman. de Naxera in Reg.

esse in illo, qui mittitur ad populum liberandum. Dum Moyses omni Sapientia Aegyptiorum instrutus mittitur, quis eligendus sit ad conscientias scrupulorum tenebris & criminum nexibus liberandas ostenditur.

TEXTVS.

VERS. VIII. Quomodo Jacob ingressus est in Aegyptum, & clamauerunt patres vestri ad Dominum, & misit Dominus Moysen, & Aaron, & eduxit patres vestros de Aegypto, & collocauit eos in loco hoc.

§. XXI.

Dei servi, cum reliqui premuntur inopia, frui solitant abundantia.

Quia Deus erga suos se solitudine gerat, publicaunt tempora rerum omnium penuria laborantia, & longa sterilitate squallitia. Eliæ tempore, cum longa siccitas diexaret, & terra visceribus nimio calore duratis aurosum messum fetus non ederet, Eliæ uberi prouidentia destinauit Deus aliæras aues, quæ eum pascerent sapientias edulis: *Cornis præcepi, vt pastant te ibi.* 3. Reg. 17. vers. 4. Tellus, vt habitantium exundabat scleribus, si deficiente pluvia viduabatur maturis fructibus: eumque lurida fame omnes duexantur, sine labore Elias abundanti fruebatur mensa, & limpidissima aqua. *Sub clementia boni Principis* (aiebat Caiusiodorus 12. variar. 7.) nibil constat licere fortuitis: quando sinistros casus corrigunt, qui præstare prosperitatem conseruerunt. Sinistrum illum casum Del benignitas correxit, & Eliam aliis famelientibus abundare dispositus. Quod & Iacob accidisse testatur Samuel. *Quomodo Iacob ingressus est in Aegyptum.* Generalis terram premebat inopia; eam tamen erga Iacob curam gesit, vt benignè à Pharaone exceptus omnibus ad vitam necessariis copiosè abundaret ditatus *Alabat eos, omninemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.* Genes. 47. vers. 12. Aegyptij venundabant pecora, leque in letitatem regiam tradebant, & cum possessionibus priarentur, Iacob, eisque familia nouis possessionibus angebantur. *Trade eis terram Iessen.* Notauit Abulensis quest. 10. *Primò receperunt beneficia, quia Pharaon Rex Aegypti dedit eis diuitias multas & plausa.* Subiecti Toftatus: *Prater hoc autem dedit eis postea terram optimam in qua habitarent, quam ipsi petiuerunt, scilicet terram Iessen.* Cum alij pecora, possessionesque venderent, & angusta mensa vitam alerent, ea Dei prouidentia est Iacob vñus, vt ditissimas possessiones acquireret, & silagineum panem manducaret. Sæpè apius videbis Setaphici Francisci filios, aliosque dicatos Numini religiosos durissimæ famis tempore necessariis ad alendam vitam exundare, & fine anxiis laboribus calamitatem eludere. Iacob, eiusq; filij fame orbem premente delicato pane vescuntur; & acquisitis possessionibus ditantur.

§. XIII.

Mundus initio ostensis deliciis allicit, sed durissime postea premit.

VT venatores, aucepseque fallacia ostendunt oblectamenta, quibus latentia dissimulantur pericula; ita nos mundus dulcissimi spibus, & fallacibus voluptatibus allicit, & semel captos durissime premit. *Multos ostendam* (aiebat Seneca de vita beata, cap. 11.) *voluptatibus obfessos, in quos fortuna omnia*

N n manera

munera sua effudit. Voluptate allicitur grata, sed ut obfessi ingemunt, & fera fallaciam punitudine agnoscunt. *Plerisque contingit* (Adnectit Seneca cap. 12.) *per bilarem insaniam infanire, ac per risum furere.* Infaniunt hilaritate, risu furante, & qui exterriti apparebant beati, interius inueniuntur miserimi. Fidendum non est voluptatis promissis, nec fortunae donis: nam, quos munerant, sæpe ligant, & qui ex quo tempore, voluntatibus fructus ingemunt per longos annorum tractus obfessus. Regem petierant Israëlitæ honore allecti, sed Samuel clamatores postea prænuntiavit, nec dissimilem ac in Ægypto feruerant futuram prædixit: *Quonodo Iacob ingressus est in Ægyptum, & clamauerunt patres vestri ad Dominum. Historiam in memoriam renocat, quam reperiisse nobis proderit ad doctrinam.* Iacob cum nobili familia intrat in Ægyptum plaustris regius veðus & magnificis prouisis inuitatus: opipara fiuit mensa, lessū tellure moratur optima. Verum eius posteri obsecris operibus ingemuerunt addicti, & duris ad Dominum clamaere verberibus castigati: *Clamauerunt patres vestri ad Dominum.* Gaudia copiosissimis euulatibus solerunt, & qui ingenia vtebantur libertate, ignobilis consticti sunt fernente. *Cum durius vexaremur Hebrei* (inquit noster Sanctus) *sub Pharonis ingle, neque spem habentes ullam emergendi ex conditione misera, & ministerio sorrido, ultro Deus, qui in eo populo regnabat, evocans Moysen à Pastoritia cura, & sapientis Provinciam illam recuauitatem adegit, ut populum in libertatem afficeret.* Facile fuit Ægyptum intrare, difficultatum exire: proflimerant sibi Israëlitæ magnis commodis, & honoribus frui, verum honor desuit in sordidum ministerium, & succedit lamentum gandio, nec se vinculis expidient, ni Moyes, & Aaron sancti retro inuisa miracula perpetrarent. ergo Samuel Israëlitæ prænuntiat misericordiis postea clamatores, & si modo Regem inaugurent, & magnum sibi honorem inde promanaturum existimat. Mundi promissa, tuaque vota sollicitè examina, ne sub gaudijs crux durissima latere experiaris lamenta.

§. XXIV.

Benigni Principis est supplicia silentio tegere, & larga manu beneficia profundere.

Iustitiam decet protervos dignis suppliciis corrigere, sed saevitiam redolet ostentare. *Impium est* (aiebat Athalaricus 9. variarum 18.) *nos illis esse remissos, quos celestis pietas non paruit impunitos.* Inpiū esset excessus non punire, & inflictis suppliciis erroribus non obuiare. Princeps ab inflictis peccatis opinionem potestati non queret, beneficentiam dignius ostentabit. Larga beneficia Principis decent, & tatuus est liberalitas metans transilire, quam severitate iustitiae normam excedere. Samuel collata populo à Numinis beneficia referens, ait: *Misi Dominus Moysen, & Aaron, & eduxit patres de Ægypto, & collocavit eos in loco hoc.* Si Deus non solum de Ægypto Israëlitas eduxit, sed Ægyptios etiam confusis voricum voluminibus mersit eum. Samuel tacet naufragia, & solum refert trophyæ? Nonne Ægyptios vndis sepelire ingentissimum Hebreworum fuit beneficium, quando alter anxietate gement perculsi, & solitudine diuexati. Ergo referat inflictam Ægyptiis peccata, non solum concessam Israëlitis victoria, quando innuidæ adscriptum deprendenda tacere, aut aliquomodo decernere. Profecto Samuel, quia Regem recens electum instruebat licet Ægyptiis pertinacibus inficta fuerint digna supplicia, arcane silentio præteriuit, & liberali manu beneficia concessa memorie protulit, ut nouus Rex

edisceret malos punire, sed de inflictis peccatis non gloriari, adeoque largis beneficiis suos nobilitare, ut silentio nequirent tegi. *Collocamus eos in loco isto* (Abolenis quæst. 10.) *solliciti in terra ista optimis manantia lacte, & melie, & in hoc significantur magna beneficia.* Beneficia narrantur, illata supplicia aquis, & silentio obtenguntur: quia ut regum est liberali manu beneficia profundere, ita potestatem de illatis peccatis ostentare videtur lœvum, aut tyrannicum. Referat Samuel à Deo in Israëlitas collata, illata in Ægyptios non refert; nam licet aequitas sualetit miserandum naufragium, regius honor conulebat etiam silentium, quando innitè geritur, quod silentio præterit. Dicit Saul magnitudine beneficiorum oblitiois inuriam vincere & discat etiam supplicia infligere, sed nullatenus ostendere.

§. XXV.

Sæpe ubi fertilitas floret, & culpa viget.

Hanc sinam, & salubrem formam vita tenere mente (aiebat Seneca epist. 8.) ut corpori tantum indulgeas, quantum bona valetudini facis est. *Domiū trahendū est, ne animo male pareat: cibis famis sedet, porositas extinguit, vestis arcat frigus, domus munimentum sit adversus infecta corpori.* Non faciat ratione delicii circumfulsis, delicata mensa luxuriam nutrit, generofum vinum noxio praecordia calor accedit, ampla in domo pretiosis matrimoniis, & mirandis suppellestibiles splendens superbia turba, frugalitatem exigit Philosophia: vbi deliciae naturae vbi ad manum est, quod appetitus possit irritare, facilis cupidini obsequitur, quam ratione. Aliquid loci licentia vel à modestis impletat, & virtus frigi esse vetat. Mihi crede, vbi tellus saportis fructibus nimis luxuriat, virtus marceret, & eodem loco conspicueret viatorum diuersorum, & virtutis exilium. Seueraque ingenia commodis circumfusa delicate vixerunt, & omisso, aut interrupto cum viciis bello, de corporibus sonendis tractarunt. Vbi Samuel retulit Israëlitas futili loco collocatos, virtutis adnexuit oblitos. Qua loci fuerit qualitas, tradit Hugo Cardinalis: *In loco tam nobili, quam fertili.* Loci fertilitas, & amoenitas animos efforminavit, & ad corruptendos mores non parum adiuvit. Superior loci disciplina firmat ingenium, & voluntatum non permittit fallacias, que ad laboriosam tellus pro exiguo cibo cogite angustias. Israëlitas Dei subrepit oblitio: *Obliti sunt, quia loci fertilitas animos eneuauit, & amoenitas otiosam inertiam fuit.*

TEXTVS.

VERS. IX. Qui oblii sunt Domini Dei sui, & tradidit eos in manu Sisare magistri militis Hasor, & in manu Philistinorum, & in manu Regis Moab, & pugnauerunt aduersus eos.

§. XXVI.

Parum interest Dei beneficia memoriter retinendi, nisi cures dignis actionibus honorare.

Patrum iuvat accepta beneficia non ignorare, nisi fatigas laudantis actionibus respondere. *Plurimi* (aiebat Tertullianus de Paritentia cap. 7.) *naufragii liberati exinde repudium & navi, & mari dicunt, & Dei beneficium, salvum suum sollicit memor peccati honorant.* Dei beneficium memoria honorat, qui nani, & mari dicunt repudium, & detestant iterum subire naufragium. Crimini danda esset memoria, sic nec temeritatem

temeritatem arceret, nec misericordiam Dei honora-
ret: attestatio gratitudinis est probitas actionis, nam
beneficium deprecat, qui otiosa ignavia non vitat,
aut damnanda repetit temeritatem periculum, & bene-
factoris eludit vorum. In amoenam, saporatique fru-
ctibus exundantem regionem collocauerat Dens Israe-
lis de fortidus Aegyptiorum ergastulis non sine prodigiis
mitactis erutos; illi vero eti non ignorant
accepta, obliuioni Dei tradiderunt mandata. *Obliti sunt*
Domini Dei sui. Oblivio non delect memoriam, sed
cum fas esset iterat beneficium digna gratitudine respondere, cassa quodammodo reddiderunt beneficia,
dom adorarunt idola, & acceptam libertatem deflexe-
runt ad miseram servitutem. *Obliti sunt Domini Dei sui,*
Tradidit eos in manus Sifare magistri militia Hafor.
Minus peccalit, si proflus beneficiorum oblitio culpis
inuenirentur infecti; ea tamen obliuio non auferebat
memoriam, sed exaggravabat malitiam. Notauit Abu-
leuis quæst. 10. *Obliti sunt beneficiorum illius non qui-*
dem simpliciter, tamquam non recordarentur, quod Deus
irreducisset eos in terram illam, sed oblii sunt quantum
ad hoc, quod non agerent gratias Deo. Vberes fructus
a terra Dei beneficio percipiebant, obliniscebantur ta-
men facris altaris ad largitorum gloriam offerre, quia
malebant idolis figuris vanissimis consecrate: ergo,
vt videt Deus diuitias, fructusque à se dilargitos ad im-
pietas, vanitatisque vultum transfriri, Sifare sauvissi-
mo hosti eos tradidit, vt quod tempus impendebant
voluptatibus, occuparent gemitibus.

§. XXVII.

Durius videtur in manus ministrorum incidere,
quam Principem quantumvis aspe-
rum sustinere.

Princeps, quos iugo subiicit, conseruare tributarios
contendit, ne dum nimis miseranda oppressione ag-
grauat, ipsa aggrauatione deperdat. Ast ministri non
nulli principali potestate obarmati, & subiectorum non
domini, iniquis lolum lucris attendunt, & vt depræ-
dentur, factitii causis afflignant: *Cum vos (aiebat Athala-*
ticus 9. variar. 20.) inferiores ministros alloquens Pro-
prius nostris, iuvante Deo, annua reparacione prestatam,
ne deficit iudicia per uniuersos fines Italia distributa, in-
telligimus de inopia iusticia copiam venire causaram.
Culpa siquidem vestra probatur esse negligencia, quoties à
nobis coguntur homines legum beneficia postulare. Elige-
bant miseri longa interualla peragrat; vt exponere
possent Principi capitulos ministrorum teuchias, vestitus
equitatis colore iniusticias, tyrannicas, & inhumanas
violentias. Nam quis eligeret longe iniustiam querere, si
laus posset in seibus inuenire. Hinc est, quod cum
Deus collata in populum beneficia ad impietas fomen-
tum vidit detorques, ingratos in manu Sifare magis-
tri militie. Regis Hafor dereliquit: *Tradidit eos in ma-*
nus Sifare magistri militia Hafor, & in manus Philisti-
num, & in manus Regis Moab. Historiam temporum
tenorem non sequi notant. Caietanus: *Non ordinata*
scribuntur historia, nam (vt patet in libro Iudicum) prior
fuit oppresso à Rege Moab. Iam se difficultas offert; cur
illicet non dicat Samuel eos tradidisse Hafor Regi, sed
Sifare eius duci. Si Hafor in eos obtinebat dominium,
dicit Hafor traditos, non Sifare subditos. O arcana
Sipientiam! Deus in eos indignationem volebat ostendere,
& ob id non dixit Asoros subiici ingnum, sed Sifare eius ministri asperum, ac intractabile ingenium,
ne enim adeo gravis esset Regi nulli subiectos, quam
militie duci traditos, nam Rex non adeo dire, & in-
humane tractaret, vt tributum ab eis accepereat; at Sifare
non solum exigebat tributa Princi, sed sua etiam au-
diffissimæ rapacitatem: ergo vt durius esset supplicium mi-
nistri.

Eman. de Naxera in Reg.

nistro tradidit, quos Hafor Regi subiecit. Inuit Abu-
lenis quæst. 10. *Iste Sifara fuit quidam magnus dux Cha-*
nanaorum, & vocatus minister militia Hafor, id est dux,
vel rector belli. A Rege mitius tractarentur, à ministro
durus affligebantur: ergo vt indignationem exaggeret,
non exprimat fuisse Hafor subiectos, sed eius ministri
traditos: *Tradidit eos in manus Sifare magistri militiae*
Hafor.

TEXTVS.

VERS. X. Postea autem clamauerunt ad Do-
minum, & dixerunt: Peccauimus, quia
dereliquimus Dominum, & seruiuimus Ba-
alin, & Astaroth: nunc ergo erue nos de
manu inimicorum nostrorum, & seruiemus
tibi.

§. XXVIII.

Vera pœnitentia, dum abradit culpam, culpa
appendicem depellit etiam mife-
riam.

CVLp secum afferat gravissima pericula; & vrgentis-
sima incommoda. Quisquis vitis inficitur, sibi
inuidet, & saluti, quietique in prouidentissime infidias
obtendit. Ea vero est Dei misericordia, vt ad depellen-
da, abradendaque nocentissima hæc venena vera pœ-
nitudinis hominibus offerat medicamina. Et quidem
dum homo dolet, ingemiscitque, venia peccatorum
imperata, mortis opera diruit, & damnationis titulum
delet. Collocavit (inquit Tertullianus, de Pœnitentia
cap. 7.) in vestibulo pœnitentiam secundam, que pulsantibus
pœnitentia pœnitentia. Adne est: *Habes iam, quod non merce-
aris; amissisti enim, quod acceperas.* Si tibi indulgentia Do-
mini accommodata restituas, quod amisseras, iterato
beneficio gratus es, ne dum ampliato: maius enim est
restituere, quam dare, quam miserius est perdidisse, quam
omnino non acceperisse. Suā Deum indulgentiā comendat,
dū, quā homo acceptam perdidit felicitatem, per pœ-
nitentiam restituit, nec solum paratus est imaginis suæ
ignoscere, sed amissum clementi largitate cumulatus in-
staurare. Collocati in terra promissionis Israëliæ inge-
nua gaudebant libertate, quam insipiente amiserunt,
vt Baalin, & Astaroth inheruerint; verum, quanta illis
incommoda indigna illa servitus afferret, experti, con-
fugerunt ad lamenta, & abiuratis erroribus ascierunt
sibi pœnitudinis patrocinia; ergo dum proponunt Do-
mino inferture: *Serviemus tibi, dum non erubescunt ad-
missam culpam dolenter fateri;* Peccauimus, quia dereli-
quimus Dominum, Deus misericordiam maturans eis
providit remedium, & ad felicem reduxit statum: *Misit*
Dominus Ierobaal, & Badan, & lepte, & Samuel, &
eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, &
habuistis confidenter. Lamenta confidentiam peperi-
runt, & abactis hostibus salutem recuperarunt. *Conse-
bantur Israëliæ peccatum suum* (inquit Abulensis quæst.
10.) *quia vexatio dabat eis intellectum.* Vexatio erat eo-
rū oculis pro collyrio, & dum vero pœnitentia dolore
eliquit lachrymas, propulsabant etiam miseras, vt
alienis factis edicas, pœnitentiam non diffire, si la-
luteum desideras consequi. *Neminem pudeat* (verba sunt
Tertulliani iam dat.) *iterata valetudinis iteranda medi-
cina est.* Gratus in Dominum exitierit, si quod tibi Domi-
nus offert, non recusaveris. Offendisti sed reconciliari ad-
buc potes. *Habes cui satisficias, & quidem volentem.*
Quid certius?

§. XXIX.

*Peccatores damnabili patientia tolerauerunt
sepiſimē incommoda, ne deierarent
ſcelera.*

Si ab aquis peccare desistimus, necessitate, non sponte innocentiam induimus (aiebat Tertullianus de Pænitentia cap. 6.) Quis ergo in bonitate præcellens, cui non licet, an cui disiplcit malo esse. Liberam voluntatem requiri ad innocentiam repatandam, & ad pænitentiam ineundam probare contendit Tertullianus, verum eius verba, scilicet, *necessitate, non sponte pænitentiam induimus*, sic peccatoribus apto, vt scilicet, nisi graui necessitate adacti, & quodammodo compulsi à vitiis castris non recedant, nec ad virtutem castaſe conferant. Monet ægritudine, & tamen adeò obfurdunt, vt opus sit mortis periculum iam iam immobile, vt velint sibi consulere: etiæ incommoda adurgeant, indurantur iniqua tolerantia, & detestanda patientia, & ni id generis sit calamitas, quæ neque tolerari, peccatores nesciunt resipiscere. Ob id Deus pia severitate ægritudinem aggrauat, tormenta multiplicat, & si fas est dicere, descendit cum pertinaci tolerantia in atenam, vt aequaliter victoriam. Iraclita post diuīsum mare, post demeritum Pharaonem, post adeptam vberem, amce namque promissionis terram, cum tot alienis plagiis erudit, & magnificis beneficiis obligati dignum Deo famula tum tenerentur præstatæ, maluerunt idolis, & insanis affectionibus inservire: ergo Deus misericordiæ severitate eos inimicis, & quidem duris, tradidit, quo verberibus castigati pænitentiam artiperent, iniquitatemque deierarent: illi vero ad perfendendos labores indurabantur, & ne abjurarent delicta, perferebant damnabili tolerantia flagella: opus fuit calamitatem angere, quoniam iam bellis fracti, & durissimo iugo pressi clamauerunt ad Dominum, vt exhiberet illis auxilium: *Pugnauerunt aduersum eos: postea autem clamauerunt ad Dominum.* Oppressi durissime clamauerunt, nec ante durissimum oppressionem clamauunt. Notauit Abulensis quæst. 10. Cum Israëlite deferenter Deum, tradebat eos in manu hostium, sub quibus manebant aliquanto tempore non clamantes ad Deum. Cum autem induraretur malum super eos, cognoscabant iniquitatem suam, & tunc genebant ad Dominum. Non genebant iniqua patientia armati, quoniamque calamitatis dispersibant attriti; ut repetere posset, quod aiebat Tertullianus: *Necessitate, non sponte pænitentiam induimus.*

§. XXX.

*Ob patrum merita filiorum temperari solent
ſupplicia.*

Optima politica congruit ob maiorum gesta postris honorem deferre, vt etiam dignam leuitatem indignationemque temperate. Sputinna Bractæ Regem vi, & armis in regnum induxerat, ferociissimamque gentem terrore subegerat, Cūmque Coctius eius filius vita excessiſer, honor illi statua decretus est, vt absens pater tantorum gefitorum in filio acciperet præmium, & doloris etiam solatium. Ita Plinius 2. epist. 7. *Hoc quidem virtutis præmium, illud solatium doloris accepit, quod filio eius Collio, quem amissus absens, habitus est honor statua. Rarum id in iuvene, sed pater hoc queque merebatur.* Infolitum erat iuvenem ad statuæ honorem peruenire, sed patris ea erant merita, vt eius filio, etiam ætate contradicente, decerneretur statua. Nec aliter ac in diligiendis honoribus, in suppliciis minuendis, culpisque dissimulandis maiorum debent

attendi merita, & egregia honorati facinora. Deliquerat populus vitulum construens, & debitos soli diuinitati honores impendens; cūmque Deus digna indignatione vellet in idololatras defauire, sapiens Moyles, vt auerteret supplicia, ad maiorum confugit merita: *Recordare Abraham, Isaac, & Israel servorum tuorum. Exod. 32. vers. 13.* Maiorum retulit præclaræ facta, vt frigesceret ardens ira, quod & affactus est: *Placatisque est Dominus, ne faceret malum, quod locum fuerat aduersus populum suum.* Merabantur filii duris flagellis puniri, sed parentum merita obtinuerunt attemperari. Notauit Oleaster hic ad mores: *Parcendum ergo illis erat, vt patres gauderent.* Si acti, vt merebantur filii, exerceretur vindicta, egregia videbant contemni parentum facta: ergo Deus optimæ politices forma filiis pepercit, & parentes honorauit. Nec alter in nostro Textu accidisti reperties. Afflidi nimis Israëlitæ clamant: *Eruenos de manu inimicorum nostrorum;* & Deus clementer anuit: *Misi Dominus Jeroboam, & Badan, & Iepheth, & Samuel, & eruit vos.* In libertatem asserti sunt ob maiorum merita, & exhibita Domino officia. Notauit Abulensis quæst. 10. *Quamquam indigni essent, Deus exaudiebat eos, quia sic pepigerat cum patribus ipsorum.* Eximia patrum merita fuerunt filiorum propugnacula, & contra aduersitatem auxilia: vt politicus gubernator dicas posteris honores impetrare, & ob maiorum merita aliquando, si delinquunt, dissimulare.

§. XXXI.

*Ne silentio maneat sepulta, cælesti pulsu aliquando
ſanti ſua evulgauerem magnalia.*

Nil sanctis humilitate charius, optabilius nil, quam à se egregia facta celare, & humili silentio tegere sciunt humilitatem virtutum esse decus, ornamentum sanctitatis, venustatemque perfectionis, & ob id animatus illam sectantur. *Natus* (aiebat Tertullianus de Christo Domino lib. de Patientia, cap. 1.) *adolescere suffinet, & adulter non gestis agnoscit.* Eximia virtutes mirandisque lucis humilitatis tenebris contexti, & humilitatem edocuit: *Non gestis agnoscit.* Humilitas agnoscit non gestis, ignorari exambit. Accipe Wericum in *Allegoriam Tilmanni ad Luc. 1. 5.* *Ipsa siquidem omnium virtutum maxima, cum tamen virtuem se tibi nesciat.* *Ipsa se omnia radix, & seminarium, fontis, & incentivum; in ea cumulus, & fastigium, & cyspidis & disciplina.* Ab ipsa incipiunt, per ipsam proficiunt, in ipsa consummantur, per ipsam conseruantur. Itaque humilitas apud virtutem studiosos magno in pretio est; verum quia aliquando à se egregie facta aliorum sunt utilissima documenta, eos ecclæſis pulsu sine humilitatis præindicio quodammodo cogit evulgare, & ad Numinis gloriam referre. Samuël modestæ normæ, humilitatis regulæ gloriolas suas virtutes prodit, & literis aſſeruandas scribit: *Misi Dominus Jerobad, & Badan, & Iepheth, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum.* Clarissimi heroiſus ſeſferunt & magnalia à ſe perpetrata non tacuit. *Quod si inquiras, cur ſe ipsum inter Israëlitici populi proceres numerauerit, cùm humiliati minus congruat, à ſe egregie facta teferre, quām silentio laudabilis ſeplire?* Reliquæ debit noſter Sanctus, relationem nec ab ambitu, ne ab inani ostentatione profectam, ſed maiori Numinis gloriae dicatam: ſe Samuel triumphorum retulit inſtituentum, vt de instrumentis ignobilitate ſumptuosus Dei triumphatoris reſplenderet elegiſum. Sanctum audi. *Quod ſe ipsum in eis Israëlitici proceres numeraverunt Samuel, humiliati potius tribuendum eſt, atque modestie, quām ambitioni, & inanirerum geſtarum oſtentatio-* *ne.* *Eo enim ſpellat hac commemoratione ducum, & Imperatorum,* quæ

quos elegit Dominus, & quorum significans praeclarè gelta, et significetur quid Deus fecerit olim ad vitilitatem & gloriam genitum sua. Itaque non retulit à se praeclarè gelta cuandæ laudis ambitione, sed Numinis gloria copidine: inutile instrumentum se retulit, & magnam à Deo patratorum gloriam adauxit. Abulensis q[uod] 11. exsiliat, ut hæc de se scriberet, celesti pulu agitatum, ne si verè humilis tegat, poteris silentio noceat: Si Samuël relinquenter soli arbitrio suo, non dixisset hoc quia virtus est laudes suas superiore: erat tamen Samuël Propheta, & loquebatur quia Deus iubebat. Samuël vera humilitate præditus a se egregiè facta nec literis mandaret, nec referret, sed humili modestia celaret: verum quia oportebat ad aliorum vitilitatem literis commendari, & proferri, celesti Deus illum pulu mouit, & motus sine vanitate retulit, & scriptit: Erat Samuel Propheta, & loquebatur ista, quia Deus iubebat. Ut Propheta à Deo impulsus, & eius luce illustratus mira sua retulit, s[ed]pè namque Deus, ne à sanctis patrata humilitas sepelierit, eos incouerit, ut ab omni ostentatione alieni, qua munda gesuerunt proferant, & literis commendata ad posterorum eruditio[n]em relinquant.

§. XXXII.

Nomina sua consecravit aeternitati, qui egregiè consulerunt proximorum salutis.

Egregia opera linguam suam habent, quæ futuris æculis proferuntur, & sine ostentatione laudantur. Quarant ab externis monumentis contra obliuionem nulum, qui glorioſis factis sibi non aeternarunt eloγum: ait quæ Reipublica attulerunt incolumentem, qui proximorum procurauere salutem, operum sibi exercent statu[m], & sine monumentorum expensis remaneant memoriam. Audi Pliniu[m] 9. ep[ist]l. 19, de Frontino scribentem: Vetus extrai monimentum; sed quibus verbis? Impona monimenti supervacua est, memoria nostri durabit, si vitam meruiimus. Parum, est si monumentum duobus versiculis evulgarit, quod feceris, sumptuosius epitaphium honeste ad vixisse, vt per totum terrarum orbem sic nominis tui memoria viuat, vt obliuio nulla sepeliat. Ieroabaal, Samson, Iephé, & Samuel sibi non exercent statu[m]: verūm dom pro salute proximorum, & Dei gloria indefessè laborant; sine vanitatis falso, sine plausu ambitione aeterna sui nomina reddiderunt: Misit Dominus Ieroabaal, & Badan, & Iephé & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum. Leo discerpens, Philisthæns lubingatus, Israëlitæ in libertatem allens Samsonis erunt monimenta, quæ nullis temporum adulstibus quibunt oblitterari, ant everti. Innuit Abulensis q[uod] 13. Inducit ergo sollem illorū iudices, qui liberauerunt Hæbreos ab hostibus. Qui studiosius profane populi laborarunt, qui aduerteriorum ferociam clamorabant, aeternitati literis commendantur, & dændis minquam eloγis dignissimis referuntur. Nec enim poterant horum Heroum aeternitati non conseruare: facta, quando proximorum saluti, & Nomini consulerunt honori.

§. XXXIII.

Quos Deus ad proximorum salutem deligit, speciali, ac cœlesti favore muniri.

Qui à nomine ad multorum salutem deligit, quantum competitibus adiuvatur, & quod humani assequi nequiter studi, perficit robur arcanum. Filum (aiebat Theodericus 3. variarum 2.) presenti munere procreamus, ut competenter per arma nascaris,

qui bellicosus esse dignoſeris. Fortitudine eximium in filium adoptant, & ad Martia bella delegit, & quia de legit puppetis competentibus communiciuit. Damus quidem tibi equos, enses, clypeos, & reliqua instrumenta bellorum: sed que sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra iudicia. Parum prodeſſet ad Martia certamina delegare, & armis necessariis non instruere: ergo quem de legit, instruxit. Quod si humana prouidentia armat quos deligit prouidentia diuina; multò melius quos ad aliorum salutem exultit obarmabit, & cum humana desunt subidia, opportune exhibebit cœleſtia. Hanc veritatem repetitis testimonis fulſulcit Samuél: Misit Dominus Ieroabaal, & Badan, & Iephé, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum, vestrorum per circuitum. Gedeon deligit, & tubis resonantibus hostis exercitum: militantum numerus erat exiguis, sed exiguo numero innumerus hostis iacuit prostratus. Sampson maxilla inauditus retro lœculis reportauit triumphum & vt reportaret, inuictas vires indiderat eccliam. Ve notum omnibus sit ardua difficultates facili[m]e vinci, & à Deo electos subidiis specialibus obarmari. Repetere posset de quolibet horum ducum Theodericus, quod 3. variarum 3. scribēbat: Diu nostris ordinationibus geminum mutuatis obsequium, & conflixi particeps erat, & disposita laudabilis assumptione complebas. Subiſſe ſapientia legationis officium. Refitiſi Regibus non imparsert, coactis infirmis nostris & illis ostendere, qui rationem viri poterant cruda obſtinatio[n]e ſentire. Non terribit contentionibus inflammata regalis auctoritas: subjugasti quinquo audaciam veritati, & obsequuntus ordinationibus nostris in conscientiam suam barbaros perculisti. Non effecit Gedeoni facile inumeros barbatos effugare: requierit Sampson leonem discerpere: non posset Iephé hostium insolentiam reprimerre: fas Samuelli non effecit Philisthæns depellere, ni insolita aduulfent auxilia, & stupenda hostes debilitarent miracula; verūm quia à Deo ad salutem ceterorum elechi auxiliis specialibus sunt muniti, miris coronauit triumphis, quos arduis destinauerat prælii. Notauit noster Sanctius: Quæ de illis antiquis herou[m] sacra narrat historia, non ab illis gesta sunt, sed per illos à Deo, qui & pugnandi formam praescripsi, & ad victoriam animos inspiravit, & vires. Eas Deus inspirabat vires, vt intolita depræliandi forma vincerent, & hostem vel solo cantu terrorent: ergo qui à Deo electus ad proximorum salutem, quantumvis, viribus, imbecillis, cœlestia speret auxilia, & de hostibus preſumat trophaea, nam quos Deus deſigit, puppetis competentibus communiciuit.

TEXTVS.

VERS. XII. Videntes autem, quod Naas Rex filiorum Ammon veniſet aduersum vos, dixisti mihi: Ne quaque[m] sed Rex imperabit nobis, cùm Dominus Deus uester regnaret in vobis.

§. XXXIV.

Reprehensibilis est, qui magna vicit, & in exiguis defecit.

Non nunquam qui eximiis virtutibus arduas appetitum lites, & captiosas dæmonum technas detriumphavit, reculsi captus est, & affectioni adulatus, aut euaniido timori blanditus perfecitionem amisit, & à virtute desciuit. Iure illæ virgines reprehenduntur, quæ carnis adulstibus superatis somni blandiciis illigatae dormierunt, & inertí otio reportatos de hoste geuiflissimo triumphos obscurauit. Iure Acham tubore tuffunditur, qui Iordan transacto, hostilique

N n 3 mro

muro diruto, aliquo de anathemate pollatus, & captus est: *Tulit aliquid de anathemate.* Iosue 7. v. 1. Veste co-
cinea iacuit vietus, qui murum diamantinum transgres-
sus. Id ipsum Samuēl improperat Israëlitis; nam cuna
se pelsèpius grauissimis periculorum vorticibus cincti
à Dei principatu nullatenus resiliuerunt, ut Nas bel-
lum adornare audierunt; Regem, qui in campum pro-
diret, armāque tractaret, obstinato animo postularunt:
*Videntes quod Nas Rex filiorum Ammon venisset ad-
uersum vos, dixisti mihi: Nequaquam, sed Rex impera-
bit nobis, cùm Dominus Deus vester regnaret in vobis.*
Huius sententia scopum fuisse, Israëlitas rubore suf-
fundere tradit Abulensis q. 13. Est increpatio, scilicet
quod in omnibus periculis supra positis, qua erant magna,
liberavit Deus Israëlias sine Rege, nunc autem præse-
periculo parvo Regem petiverunt. Aliqualem excusationem haberent, si magnis periculis oppressi Regem
petiverint; at magnopere reprehensibiles erant, qui
exiguo periculo cesserunt ignavi, cùm gratissima lu-
peraserant strenui: est enim indecorum magna vincere,
& exiguis cedere.

§. XXXV.

*Quantum de creaturis imprudenter confidimus,
tantum diuina auxilia tardamus.*

Ille à te deuotionem petit (aiebat Cassiodorus 3. v. 4.
var. 2.) qui te magis defensare diffonit. Deus à nobis
specialem deuotionem exigit, quia nos prouida vigi-
lantia defendat. Tantum adimes cœlesti solicitudini,
quantum religiose ademeris confidentia. Qui à crea-
turis mutuat auxilia, sibi tardat beneficia cœlestia.
Euanida spes aduersantur saluti, & creaturis impru-
denter confidere, est cœlestem erga se tutelam quo-
dammodo depretriare. Deus non solum generali domi-
nio Hebreos gubernabat, sed vt vniuers, & specialis
Rex eorum curam gerebat; verum qui vni Deo obse-
quentes asséquunt lunt de inimicii trophae, maluerunt
hominem deligere, eiusque arbitrio pacem commen-
dere, tractare arma & committere: *Videntes quod Nas
Rex filiorum Ammon venisset aduersum vos, dixisti
mihi: Nequaquam, sed Rex imperabit nobis, cùm
Dominus Deus vester regnaret in vobis.* Quæ inimici Israë-
litis possent desiderare, ipsi repetitis instantiis deside-
ratur, & toties experti miranda in certamine auxilia,
humanum ducem delegunt ad bella. Notauit Abu-
lensis q. 14. *Quia Hebrei petiverunt sibi Regem homi-
num, abiecerunt Deum, ne regnaret super eos: nam in
eodem regno duo Reges speciales esse non possunt: assu-
mo ergo aliquo Rege inter Iudeos, iam non habebant Deum
in Regem quantum ad specialem principatum.* Specialem
Dei amiserunt prouidentiam, dum in homine colloca-
uerunt fiduciam, & dum imprudenter examiuit com-
moda, cœlestia, propulsauerunt auxilia. Iam Deus, qui
titulo specialis anteas eis faubat, generalis dominij ti-
tulo gubernabat. Iam peculia ria pœstare subsidia non
tenetur, dum ab Israëlicis, ne vniuers regnaret, abfici-
etur. Quam illis fuit inglorium, vt se subjicerent ho-
mini, officia negare debita Numini! Cœca fiducia se-
curredit eis abstulit in periculis auxilium, & maturauit
lamentum.

§. XXXVI.

*Superioris est nota alium subiectos suspirare, &
anxiis votis exquirere.*

VT regentis est gloria communis affensi celebrari;
sic est iniuria si alius suspiretur, & anxiis deside-
riis queratur. Sicut generaliter dilecta præclara sunt,
sic quæ generaliter respununt ingratia. *Si paucorum*

amor (aiebat Cassiod. gubernatorem allandans 3. var. 5.)
iustæ iam gloria est tanta ciuitatis effectus, quod patet
habere praconium. Ut grande praconium est cuncto-
rum suffragiis expeti, sic est inglorium anhelis votis
votis desiderari; nam licet cœca imprudentia deside-
rando erit, errando etiam aliqualem notam inuit.
Munus recte gerere non putatur, si alius anhelis votis
expeditur. Hanc illatam Numini iniuriam semel & iterum
Samuel inculcat, & accepta a Numine beneficia
in memoriam reuocat; vt notum sit fuisse alium Regem
exemptum non aliquo gubernantis defectu, sed
excessimo delirantium prunus: *Videntes quod Nas Rex
filiorum Ammon venisset aduersum vos, dixisti mihi:
Nequaquam, sed Rex imperabit nobis, cùm Dominus
Deus vester regnaret in vobis.* Inquires, cur toties ex-
probret Regem alium desiderasse? Cur tot trophe de
inimicis reportata, Deo regnante retulerit? cur per ci-
cicum confidenter habitasse in memoriam reuocari?
Quia licet in suspicione nequeat venire Deum nec
gubernatoris munus peregrise, nec opus fuerit tot
testimonii probasse, anxius illud populi desiderium
rectori erat quodammodo inglorium: & dum vagum
populorum voluntatem circa eligendum Regem li-
quebat conuenisse, Samuel repetitis argumentis, ma-
nifestis miraculis, frequentibus testimonii offendit
aggreditur manifestè delirasse. Itaque Numinis de-
predicandam gubernationem tot evidentes argu-
mentis declarare oportuit, & amentiam ingratorum
ostendere, ne Numinis gubernatio aliqua denigraretur
nota, aut suspicaci obscuraretur malitia. Audi Abulen-
sis q. 14. Dixerunt: *Rex noster pugnabit bella nostra
pro nobis, quasi iam non faceremus mentionem de Di-
o, quod pugnaret pro eis, & in hoc abiecerunt Deum, ne
regnaret super eos specialiter, cùm ante hoc habuissent
regnum, & hoc graniter tulit tanquam iniuriosum.* Alterius
votum erat tunc regentis dehonestamentum, quando
innubuerunt munus ritè non gerere, sed dominio abutit,
& quamvis manifesta esset nouam regimini formam
expetientium infania, Numinis aliqualis erat iniuria,
cāmque suspicionem contra tunc gubernantem indu-
cebat generale alterius desiderium, vt Samuel repetitis
argumentis optimam Dei gubernationem afferuerit, &
quæ oriebatur à communī clamore, notam propulsante
vt discas quam lœdat regentis famam alium expeti, &
quam ingeneret suspicionem anhela sollicitudine pro-
curari.

TEXTVS.

VERS. XIII. Nunc ergo præsto est Rex vestus,
quem elegistis, & petistis: ecce dedit vobis
Dominus Regem.

§. XXXVII.

*Deus multa concedit iratus, quæ denegat
proprietus.*

Tanto diuinitati plurima debemus (aiebat Athle-
ticus 8. variarum 2. 4.) quanto à ceteris mortali-
bus maiora suscepimus. Plurima debet diuinitati Israë-
lii, quando præ ceteris mortalibus speciales Dei pos-
tulabatur imperio, non solum generali dominio: & quin-
do pro tanto munere nil idonee poterat compenari,
cœco, & ambitioso primitu ausus est Regem ad anima
tractanda petere. Reficit prudenter Samuel quan-
ta difficultibus implicant, aperte exposuit, & quin
se difficultibus implicarent, aperte exposuit, & quin
ingratè se erga Deū gerenter, exprobrait illi verò ne
tot beneficii obligari, nec difficultibus, aut periculis
deterriti obstinato animo Regem sibi dandum insiste-
rant ergo Samuel ab eis electum, ac petum replicat.

T E X T V S .

VERS. XIV. Si timueritis Dominum, & seruieritis ei, & audieritis vocem eius, & non exasperaueritis os Domini, eritis & vos, & Rex, qui imperat vobis, sequentes Domini Deum vestrum.

§. XXXIX.

Dei patientiam exasperat, qui ut delictis excusationem obtendat, eius precepta durissima publicat.

Delinquere est fragilitatis humana, sed perniciacē exoculaeissimā, ut delictorum excusationem praetendas leue iugum durissimum infamare, quasi vites subiectorum excedat iussionum asperitas, & praeceptorum rigiditas. Cum principalem debeat prouidentiam sella fovere, & asperitatem lenire; qui principis iussa aspera conqueritur, notam incussum dignoscitur, fragilitati que culpam vult esse praeipientis contumeliam. *Decet* (siebat Celsiodorus 4. variarum 19.) principalem prouidentiam fessa reuovere, ut asperitatem easum mitiget lenitas iussionū. Regalem commendat prouidentiam iussionum lenitas, ut alpetraria infamant rigiditas: ergo qui Numini asperitatem adscribit, eius prouidentiam laedit. Ob id Samuel monet Israëlitas hoc periculum devitare, ne contingat iustam Dei indignationem incurrere: *Eritis & vos, & Rex, qui imperat vobis sequentes Dominum Deum vestrum.* Qua lege? *Sinon exasperaueritis os Domini.* Os Domini exasperate idem esse ac praecepta alpera reputare, laboreisque in praecepto fingere, secundum illud: *Qui fingit laborem in praecepto.* Psal. 93, vers. 10. Tradit Hugo Cardinalis: *Non exasperaueritis, id est, non reputaueritis mandata eius aspera.* Qui aperitatem mandatis arrogat, culpam suam leuitat: ergo monet Propheta, ut si forte deliquerint, fragilitatem suam agnoverint: nec de praeceptis Domini murmurauerint: est enim non ferendum, delinquere, & culpam intractabili Numinis ingenio insipienter arrogare.

§. XL.

Deum amaritudine replet, qui ad infligenda supplicia cogit.

Tunc solūm multorum vaga voluntas constans perseverauit, cūm nocitura sibi expetiuit. Inexpertus vele ad scribendum est levitatis, sed post notitiam infistere in expetendis noxiis, vertendum est imprudentissime obstinationi. Facile a honestorum profectu retrahimur, stultis desideratis insitum. *In quantum ignorantia segregaris* (siebat Tertull. de Peccatis, s. 5.) *in tantum consumacia agglutinaris.* Nam fiducie te deliquisse pœnituerat, quia Dominum cuperas uere, cum quod metu gratia gesisti, rescidere maluisti, nisi quia metuere desisti? Negue enim timorem alia res, quam consumacia subuertir. Contumacia vitii peccatores agglutinatur, pœnitentis leuis abolitionem sedetur prosequuntur. Qui dignitatem suspirat, qui diuitias exambit, qui voluptatibus infernit, pedem non refert, quoque asequeatur inania vota, & sibi noncunillia desideria. Promiserant Israëlitæ Deo inferuite, & vt peculiari eorum Regi patere. Erue nos de non iniuriorum nostrorum, & seruiemus tibi. Facile demu arunt sententiam, & noui expetiuerunt regimini formam; cumque Samuel multimodis eorum infamiam conatus fuerit reprimere, offensato animo infistunt, quoque Regem, quem desiderauerant, imperiatur: *Nunc ergo* (ait Samuel) *presto est Rex vestris, quem elegistis, & petistis.* Ac si diceret: Iam consequiti elis vota, nec altere vestra quiescere potuit in flania. Huc voco quod aiebat Tertull. iara datus: *Comparationem videor egisse, qui vitrumque cognoverit, & iudicato pronuntiasse eum meliorem, cuius se rursus esse maluerit.* Maluerunt facta comparatione homini subiacere, quām Numinis. Consonat noster Sanctus: *In suam malum populus obstinatio consilio Regem efflagitauit, neque destituit, donec tandem extorserit.* Qui pro Rege Deum habere propofuerant, sententiam citò mutauit; qui hominem in Regem depopofcerant, quoque extorserint, perfiditerunt. Ut noueris, quām nostra thesis sit veritas, scilicet peccatores, si noxia sibi expetiuerere, nullatenus quoque assequantur, desistere. Utinam ea animi firmitudine virtutis alumni assequi conarentur perfidionem, qua vitiorum affectus prauitatem.

quam

quād patrem non iudicari. Hinc est, quod ad supplicia irroganda perueniat amarus, cum ad misericordiam festinet latus. *Quasi partuens logorū* (aiebat apud Iaian) *dissipabat, & absurbo simul.* Iaia. 42. v. 14. Quād parturit mulier, doloribus adurgetur, & periculis contristatur: ergo Dominus ad supplicium veniens pattuientis subit anxiā tristitiam, & adurentem molestiam. Huc voco Vverici verba in Allegoriis Tilmani ad Luc. 15. *Quasi plus cruciaret misericordē compassio miseri, quam ipsum miserum passio sui.* Compatis, dum nostras culpas compullus punit, nec quid illi amarus, quam miserum plectere. Cum de ore eius exacutus gladius exire, quasi in camino exarbit pes eius. *Pedes eius similes aurichalco sicut in camino ardenti... & de ore eius gladius viraque parte acutus exibat.* Apoc. 1. vers. 5. Vtraque parte acutus erat gladius, quia ipsi pungebatur pungens, & ad hac, patiebatur etiam ardentissimas flamas, fundere coactus vtrices iras. Hinc disces, cut semel, & iterum Samuel admoneat Iudaicas, ne exasperauerint Dominum: *Non exasperaveritis os Domini.* Et iterum: *Si non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones eius, erit manus Domini super vos.* Idem esse exasperare, ac felle, amaritudineque replete, docet noster Sanctius: *Ideas exasperare os, ut aliquid nempe asperum, & acerbum loquatur, aut exasperare sermones, quod statim dicitur.* Id aliquando fecisse Samariam queritur Oseas cap. 14. Perrebat, inquit, Samaria, quoniam ad amaritudinem concitauit Deum suum. Itaque si inquiras, cur repetitis monitis suadet Deus non exasperare, inuenies idem esse ac ad supplicium acutre, & ablynthio acerbissimo replere, dolet namque Deus supplicia nobis infligere, vt eximiē gaudet suis nos muniberis adornare.

§. XL I.

Virtutem sequi est virtutis primum, & depredandum elogium.

DE O parere (aiebat Seneca de vita Beata, c. 15.) libertas est. Non gaudet libertate vitiorum veruula, felicitate non fruitur, qui felicitate umbratili, fucatāque fallitur. In virtute (adiecit Seneca cap. 16.) posita est vera felicitas. Si in aliquo alio, scilicet edacitate, luxuria, otnatūe fortuna confisteret, feliciora nobis essent animalia, robustiori stomacho, & viribus validioribus praedita. Splendidus, & diolorum aurum ornatum femininarum vincit studium, & mentite pulchritudinis apparatum. Nil deesse potest virtutis alumno, non titubat supra firmam balin positus. Ut hanc nos veritatem edoceat Samuel, audi quid dicat: *Si timeritis Dominum, & servieritis ei, & audieritis vocem eius, & non exasperaveritis os Domini.* Quid: *Eritis & vos, & Rex vester, qui imperat vobis sequentes Dominum Deum vestrum.* Expectabas magna præmia, salutem, honores, felicitatem, & solum audis in virtute perseverantiam, & constantiam in Domino sequendo firman. Deum audire, Deum non exasperare, Deum timere eximia probantur officia: ergo nanciscantur eximia præmia. Cur ergo nil aliud addat, quād Deo infernare, & iteratis officiis prosequi? Quia nullum aliud ex istis adiacentibus adeo eximium virtutis præmium est, vt in virtute perseverare, & honesta amplecti. Audi Senecam iam datum. *Nil cogeris: nullo indigebis: liber eris, tatus, indemnis, nibil frustra tentabis: nibil prohibebitis.* Omnia tibi ex sententia cedent: nibil aduersum accidet, nihil contra opinionem, ac voluntatem. Quid ergo: *Virtus ad vienundam beatè sufficit, perfecta illa, & divisa.* Philosopho noster Sanctius consonat: *Hoc idem est ac si diceret: Regnabit in vobis Deus.* Itaque virtutis præmium est Deo parere, & eius mandatis adamassim obedire. Quid deesse potest extra desi-

derium omnium posito? quid erit opus ei, qui omnia in se colligit? quod vestigia virtutis sequentem periculum perturbavit? Qui Deum non sequitur, quantumvis se altius efficerat, quantumvis dignius affluit, dura catena premitur, se pro libero habet, sed servus est, & quidem miserrimus. Ergo ut magnum virtutis præmium proposuit Samuel in virtute perseverare, & Deum vestigis non vacillantibus sequi.

§. XL II.

Virtus nequit prænius dignissimis non corrari, & ideo superflium videtur exprimere.

FOeneratorem fallit decoctor, mare serenitate promittit, sed naufragium afferat. Præmia offert Iacob Labanus, sed post anxiōs labores solūm inventus pro Rachele Liam, alperūmque socii supercilium, & i Jeuiris impositum rapinorum dehonestamentum, Deum illum alloquutus aiebat: *Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroge tecum.* Gen. 31. vers. 3. Inquires: Si Laban præmium Iacob arbitrio relinquit, vt seruat: *Confitue mercedem tuam, quam dem tibi.* Genes. 30. vers. 28. Cur Deus non offerat mercedem, vt patet? Estne Deus Labano superior? parior ne est? Minimè: sed dum de præmio rati, necessariò præmium reddendum virtuti docet. Virtutum omnium (aiebat Seneca epist. 81.) præsum in ipsi est. *Non enim exercentur ad præmium: recte sunt, si esse merces est.* Pro præmio sibi ipsa virtus est, ipsa ad laudem, & gloriam sibi est satis; verum licet illi satis sit, illi nequit deesse landis elogium, & beatitudinis præmium: verum cum necessariò virtutem sequatur præmium, exprimere videtur otiosum, quia obnendum fore est indubium. Poterit Laban mercedem, vt Iacobum allixerit ad laborem, quia dubium est, an respondeat labori præmium, immo non est dubium pro præmio sustinendum supercilium. Ait Deus, dum se offert comitem, arcangeli de præmis taceat; nam qui Deum sequitur, nequit debitis præmis fraudari, qui sequitur mundum potest vanis solum spesibus eludi. Ob id Samuēl contentus fui populum adhortari, vt Deum dignis prosequeretur officiis, & tacuit, qui assequenda necessariò, de præmis: *Eritis & vos, & Rex, qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.* Si Deum sequantur, ducem, & auspiciem semper habebunt, & calamitatēm frustrabunt. Adeo noster Sanctius: *Dicuntur plane illum Regem habituiri ducem, & auspiciem, qui viam ostendat, expediatur, & suu quoque manum ad pugnandum admoveat pro ipsorum salute.* Vbi horatua est Dominum sequi, salutem, & felicitatem promisit, nec exprimere fuit necessarium, quia nunquam præmis religiosum caruit officium.

§. XL III.

Prudentis est non expectare trahi, sed sponte sequi.

PLura sunt, quæ velis nolis, efficies, nam eti voluntas desit, vis cogit. In his prudens de ipsa necessitate gratum procedit obsequium, & multe denique obsequi, quād ad obsequiālē violenter trahi. Habet in animo (aiebat Seneca de vita beata, cap. 15.) illud optimum preceptum: *Deum sequere.* Quisquis autem querit, & plorat, & gemit: *imperata facere vi cogitur, & insensu rapitur ad iussa nibilominus.* Quia autem dementia fratribus, quam sequi. Stultus quodammodo est, qui statim in non ignarus tentat ingum excutere, si quantumvis reluctetur, nequit vitare. Superioris iussis standem est aut vi, aut sponte. Sibi inuidet, qui reluctantia laborem addit.

addit; vt consulit sibi , qui prompta obsequela diffi-
cultatem præcepti lenit : à se ipso prudens laudabiliter
exigit, quæ promisit, ne coactio operis auferat venu-
tum, obsequiaque pulchritudinem. Ob id Samuel
Iacobitiam admetton, me os Domini exasperant eius ins-
flosibus reluctando, sed uti ducem sequendo : Si ti-
mueritis Dominum, & servieritis ei, & audieritis vocem
eius, & non exasperaueritis os Domini , eritis & vos, &
Rex, qui imperat vobis, sequentes Dominum. Ac si di-
cat: Cum impossibile sit Dei dominium effugere, con-
ducibilis vobis erit sequi, quam trahi: ergo estote
non exasperantes, sed obsequentes: est enim stul-
lum dominum non posse effugere, & effugere tentare.
Morbos dico (adnectit Seneca) funera, debilitates, &
catera ex transverso in vitam humanam incurrentia:
quidquid ex iniuris constitutio patientium est, magno
excipiat animo: ad hoc Sacramentum adstitit sumus,
fore mortalia, nec perturbari his, que vitare nostra
potestis non est. Dicitur aliquis à Deo per agitudines,
per paupertatem, per dolorem; cumque non sit in eius
potestate vitare reluctantia, consultius erit sequi du-
ctorum patientia: ergo quocumque ducat, inquit Sa-
muél, Deum sequimini; nam, velitis nolitis, ad hæc
preferenda trahimini. Fuge hanc stultitiam notam; est
namque ante stultitiam, ant dementia non sequi, sed
vitare. Consonat noster Sauvitus: Cum Rex, & alij
dicuntur sequunturi Deum, dicuntur plane illum Regem
habui. Indubie Deum habitui sunt Regem, qui,
qui voluerit, ducat: ergo vilius erit spontaneè sequi,
quam innitit trahi.

§. XLIV.

*Magnum virtutis est premium superiorem sortiri
Deum sequutum, & virtutibus
exornatum.*

Miserum est Principem, superiorum sustinere
specie hominem, sauitia tygitim. Aliqui cum sub-
ditum eis tradita sit tutela, immanni furunt sauitia.
Quid miseris, quam deuocari imperans ira, aut
mentitur? *Quis nra* (aiebat Seneca de Clemens, c. 19.)
Pedium Pollio nem peius oderat, quam serui sui, quod mu-
neru sanguine hainano saginabat, & eos, qui se aliquid
offenderant in viuarium: quid aliud quam serpentibus,
obstaculo iubebat. Miseri serui Pollio nis dominis tradit-
erunt aubus adulabantur tristes gemitus, cuius ocu-
lis gratum erat spectaculum sevus deservientium cru-
ciatus. Ob id Samuel, ut Israëlitis suadeat virtutem
coleat, Deique præceptis obedire, promittit Regem
mongerum, & celestibus iussis attemperatum: *Si*
timueritis Dominum, & servieritis ei, & audieritis vo-
cem eius, & non exasperaueritis os Domini, cravis &
toris, & Rex, qui imperat vobis, sequentes Dominum
Dum restringi. Inquires, cur vt facilius ad virtutes al-
licitas, non offerat in premium prolixam vitam, pro-
peram fortunam, pacem tranquillam, sed Regem
Deum sequentem, quod potius est Regis commo-
dum, quam populi praemium? Immo omnia haec
*promittit (inquit noster Sanctus) quandoquidem nul-*lam temporale angustias, & excellentes est præmium,*
*quam fortis Princeps Dei imaginem, qui suis pro-*piciis, & eorum communis prouidentia attendat. Hoc*
namque vro verbo & Reipublicæ tranquillitatem, &
*contra hostiles impetus armis, & contra celestes pro-*misse munimina. Magnum Dei munus Reipublicæ*
Principis prouidus, ac optimis moribus exornatus:
Cum Rex & alijs dicuntur fecundari Deum, dicuntur plane
ilium Regem habuitur, ducem, & auspicem, qui viam
*ofendat, expediatur, & suam quoque manum ad pa-*quandum admoveat pro ipsorum salute. Grande meri-*
tum elogium est à Deo obtinere superiorem, &
*Eman. de Nazera in Reg.*****

Principem, qui potestate non abutatur, nec lux voluptatis, & cupiditatis adulterum, sed qui suorum saluti, & securitati prouideat egregius dotibus clarus, & virtutibus expolitus.

TEXTVS.

VERS. XV. Si autem non audieritis vocem
Domini, sed exasperaueritis sermones eius,
erit manus Domini super vos, & super pa-
tres vestros.

§. XLV.

*Grauius aliquando punit Deus, eius ministros, &
predicatores parvupendere, quam aliis
vitius delinquere.*

SÆpissime Deus per nuntios concionatoresque suos ad salutrem nos penitentiam vocat, & sua iracundia severitatem denuntiat; quibus ut Dei ministris, eiusque personam gerentibus & gratum debetur subsequi, & honoris vultus exhibetur officium. *Virum venerabilem* (aiebat Cassiodor. i. o. var. 2. 2.) *Sacerdotio clarum, doctrina laude conspicuum, legationis nostra ad pieatrem vestram fecimus vota deferre.* Confidimus enim in *virentia diuina, quod & suis meritis vobis abunde placeat, & desideria probata petitionis obtineat.* Nostrae salutis desiderium per legatos suos diuina majesticas intimat, & felicem eventum anhelis votis expectat. *Vtque legatis debitum deferre honorem est delegantis obsequium;* si parvipendere est probrum. Et licet culpa quævis diuinam prouocet iracundiam, quæ in suos legatos perpetratur, indignationis viuidius accendit flammam. Ieroboam, quantum in se est, celeste Numen diuinitate exangorat, dum idolis exercitando altari sacrificat; altare scinditur, ut desulo cincte splendor veritatis nascatur: *Ecce altare scindetur, & effundetur cinctus, qui in eo est.* Reg. 13. v. 4. Ieroboanus, quam ad offerenda idolis litura manum extederat, contra Prophetam emisit, & quia emiserat, exauit: *Ex tendit manus tuam de altari dicens: Apprehendite eum, & exaruit manus eius, quam extenderat contra eum.* Mira res! Manus ad sacrificium altae extensa non atrexit, & de altari contra Prophetam misla iam marceret. Nonne idola colere grauius, quam Prophetam apprehendere? ergo maiori iure debuit sacrificando neuis resolu, quam Prophetæ minando debilitari? Cur ergo extensa versus altare vigat, & versus Prophetam marceat hoc factum (inquit *Glossa Moralis*) noueris quam exulceret celestem iram predicatores contempnentes, & eorum monita parvifacere. *Per hoc ostenditur obstinatio peccantium, qui ad verba predicatorum non conteruntur, & quod peius est, eos aliquando perseguuntur.* Grauiori exterrito poena mulctatur in Prophetam audire, quam in ipsum Deum delinqueret, quasi durius puniat Deus quam propriam iniuriam, legatis suis illatam irreuerenti. Nec obscurus significans id ipsum Samuel, dum semel, & iterum os Domini, eiusque sermones non exasperaverat Israëlitas admunit, ne duram eius manum ingemiscerent experti, & digni penis mulctati: *Sed autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones eius, erit manus Domini super vos.* Et fupta: *Non exasperaveritis os Domini.* Rogabis, cur atmetus manus in eos, qui sermonem, & os Domini exasperant, cum alia delicata aut patienter sustineant, aut mollius corrigant? In dígito Dei (aiebat) ejicio damnonia. *Luc. 11. vers. 19.* Si truculentum aded hostem castigat dígo, cur armis in proprios subiectos manus? Audi ab Hugone Cardinali, vt nodum soluas, quid si os Domini exasperare: *Os Domini dicit Prophetas Domini, per nos Dominus loquitur.* Dum Prophetas ad se delegatos

non audiunt, dum dehonestant, dum eorum comminationes parvupendunt, manui ministrant arma, quibus inferat horribilia supplicia; ergo docet, ni quis velite experiri extensam contra se manum, Dei reuereti ministrum, ut notum omnibus fuerit admisitam contra se culpam patienter sacerdotem dissimulare: alt in ministros suos perpetratam rigide, ac severe punire.

§. XLVI.

Priuatus punitur ob culpam propriam, superior saepe ob alienam.

Sæquitia, & nimia rigiditas à probo superiore expletet. Quid enim ferina rabies alsequetur nisi contumacem resistentiam, & durissimam peruvicaciam? *Gravior multò pena videtur* (aiebat Seneca i. de Clementia cap. 2.2.) *qua à miti viro constituitur.* Peccata à miti inflicta, dum clarius ostendit culpam, depellit etiam querelam; verum ut nimia rigiditate peccatur, sic etiam inerti indulgentia delinquitur. Facit enim consuetudinem peccandi facilis parcendi. Curandum est superiori, ne nimia patientia infoleat culpam: nam ut delinquens supplicium meretur admisit culpa; ita etiam superior pœnam meretur reprehensibili patientia: *Si non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones eius, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.* Et cur non audientium sermones, & os Domini exasperantium patres priuaniuntur? Exercitat in exasperantes vindictam, sed eorum patribus non inferat pœnam, quando delictum non est patrum, sed filiorum. Nominé patrum (inquit Abulensis) superiores, & Principes appellavit, non solum ut nonerint se non tam subiectorum dominos, quam parentes, sed etiam ut vereantur se solum exhibere patres, quandoquidem sunt ad punienda delicta iudices, si dissimulent, si corrigerem differant, si mores seneritate non componant, si dissimulando licentiam præbeant, sciant Dei manum contra se extendendam, & sustineat reprehensibilis tolerantia, quod sedca culpa. Sermones Domini non audire subiectos, superiori imputatur, dum eius negligenter delinquitur. *Intelliguntur hic* (ait quest. 14.) *per patres Principes, vel Prælati, qui sunt patres populi.* Adnectit: *Et sic est sensus, quid iam Israëlite, quam patres sui perirent, feliciter Reges eorum.* Nulla hic Prælatorum culpa refertur, nisi subiectos sermones Domini non audire, & os Domini exasperare; verum vocando patres innuit nimia indulgentia vlos, & tolerantia obsecratos. Utique constet superioribus subiectorum imputari delicta, si sollicita non refræauerint vigilancia, manum testatur armadam super cupiditatibus infirmientes, & super superiores dissimilantes: *Erit manus Domini super vos, & super patres vestros.*

§. XLVII.

Graue supplicium est Prælato verè patre priuari, & eius solatio destituti.

Optimus superior cunctis optantibus vinit, ab eo, ut communi parente, & misera solatiu, & afflito indubio sibi promittit remedium. *Affiduis clementia, bonitatisque argumentis testatur optimus Princeps se non tam esse dominum, quam parentem.* *Vnum est* (aiebat Seneca lib. 1. de Clementia cap. 19.) *inexpugnabile munimentum amor ciuitatum.* *Quid pulchrior est, quam vivere optantibus cunctis, & vota non sub custode nuncupantibus?* Si paulum valetudo titubauit, non spem hominum excitaris, sed metum? *Nibil esse cuiquam tam pretiosum, quod non pro salute præsidis sui commutatum*

velit: omne, quod illi contigit, sibi quoque cuenire debet. Felicissima est Respublica talem præsidem habet, ut misera destituta, amitteret namque securissimum praesidium, & si aduersa perturbatint, solatum. In his (subiectis Stoicus) *affiduis bonitatis argumentis probavit non Rempublicam suam esse, sed se Reipublice.* Qui huic audias struere aliquod periculum? *Quis ab hoc non se possit, fortunam quoque auertere velit: sub quo infinita, pax, pudicitia, securitas, dignitas florent?* Sub quo opulentia ciuitatis copia bonorum omnium abundat? *Ut Samuel populum à delictis cohibeat, minatur, si alter faxing, aspera Dei manu puniendos, nec solum ipsos acris viriditatem expertus amaritudinem, sed eorum etiam Prælatos, quos Patres vocat, subituros indignationem.* Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones eius, erit manus Domini super vos, & super patres vestros. *Bonè est, quid feuerat timore multa à piaculis Itaælitæ atceat, sed quid energia comminationi addit, cum ad patres etiam supplicium extendit.* Profectò si vnu Prælato defeciterit, succedit alter, nec enim sunt tot culmina ambitoribus, quam ambtores culminibus: ergo alia ratione terrotum terror adiicit, ut ad obsequiam fleat. *Intelligentis his Patres, Principes, vel Prælati, qui sunt patres populi* (inquit Abulensis quest. 14.) *quod maximè conuenient principatui regali, quando rectius est.* Nil aliud communiat potius amarus, quam Princeps patre priuando, parum esset Prælato carers, sed Prælato patre acerbum erat priuari. Ut enim est magnum beneficium superioris Dei vices gressus, & suis studiis prouidensia ex supplicium acerbum paterna hac gubernatione delliuit, & prælato non patri subiacere. *Nec alio animi* (addit Seneca iam datus) *rectorem suum intueri, quam si dij immortales potestatem videndi sui faciant; immuretur venerantes, colentesque.* *Quid autem? Non proximum illius locum tenet is, qui se ex deorum natura quis beneficis, ac largus, & in melius potens. Audiant Præliti Senecam, ut non solum habeant maximis, sed laudentur etiam optimi.* Itaque si deliquerint, minor Prælati parentibus priuandos, quia ut est extimū beneficium superior officii patens, sic est durum fagellum supereilio, & alperitate feriens.

TEXTVS.

VERS. XVI. Sed & nunc state, & videat rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro.

§. XLVIII.

Ut magnates sua agnoscant errata, videntur necessaria prodigia.

Svnt, qui iudicio suo nimis sicut, & errasse nulli sibi argumentis persuadeant, quod femel animo conceperunt, obstinate tuerintur, nec retractandum, quatuorvis se veritas oculis ingerat, arbitrantur; prudenti vertant excepta proleque, & quia vanitas, ac superbia præstigii se errare polle non credunt, inceptis leuis insistunt. *Pessima consuetudo est* (aiebat Calliodous 2. variarum 3.) *despicere veritatem.* Credit sibi omnina cedere, si elatum contingit in abominabilis certamine superare. Pessima, sed coniuctudine veritas despiciuntur, & elatio, si infeliciter certamine superatus sibi vti prudenti blanditur. Petierant Itaælitæ Regem sibi dati, qui tractaret anima, & hostilia auerteret bella. Refutauit Samuel variis, efficacibusque emis adductis, sed populi magnates instuerunt: confalacatus Rex detritis Ammonitis triumphauit, & populus trophæis diuinitus resplenduit. Samuel, cuius studiis etiam mores perpolite, ut reatum suum in Regem petendo agnolocerent,

agnoscerent, ad miracula confugit: *Nunc state, & videte rem istam grandem, quam factum est Dominus in conspectu vestro.* Otiola videbantur esse miracula, vt agnoscerent Deum abieciisse, & eius loco Regem consularasse, fuisse delitum. Nonne utilius est Regi a Numinis, quam ab homine? Ergo cum ipsa evidencia etas conuincat, quid Samoel elementa obarmat? Quia presumptio (inquit Abulensis) cum per Regem a le electum contruiet Ammonitam, sicut in Regis deligendo dilaudabat prudentiam: ergo vt agnoscerent etata, superflua non extiterunt prodigia. Ipsum audi q. 14. *Hic ponitur Samuëlis increpatio contra populum per diuinum miraculum, nam si solim increpauerit verbis, Israëlite adhuc non crederent se peccasse: ut ergo manifestum esset eis, induxit diuinum miraculum de tonitrui & pluvia, in quibus erat manifesta probatio.* Indubitis miraculorum probationibus etas ostendit; nam magates rationis evidentiā eluderent, sibique de electione plauderent: et namque pessima magnatum confusudo despiciere veritatem, eti contingat desiderata succedere, sibi nullatenus perhadebant errare.

§. XLIX.

Celestia innocentiae testimonia plurimi habenda, humana elegia parvi culmina posidentibus estimanda.

Discrepant saepissimū externa labia, & interna corda; corde odium geritur, elogium ore iactatur. Qui alti incedunt, se tam magnos, quam audirent, reputant, cum adulatorum certamen sit, & studeant ludibus deremerit, quos solent animitus auferari: sumptuosiora elegia proferunt, sed vt suo timori subveniant, non vt quam mentiuntur in praesulibus innocentiam suspiciant. Diserte Tertullianus in Apologico eos carpit, qui cum apud conscientiam suam viatis infector, ac prorsus crederent humanos, sumptuosis elegiosis sanctissimos celebrabant vt deos. *Nobis inquit, dī sunt* (inquit in Apologico, cap. 10.) *Appellamus, & pronocamus a vobis ad conscientiam vestram, illa nos inducit, illa nos damnet, si poteris negare, omnes istos deos vestros homines fuisse.* Non ignorabant, quales eorum essent imperatores; colebant tamen dignitatem, non hominem, deum appellabant, quia eus promoveri fatigebant superbis elegiis gloriam, & blandissimū fallendo benivolentiam. Sanctissime vixerat Samuēl, iudicariam potestatem ita exercerat, vt rationem non timeret reddere, nec amulus quiete vel coloratis solū rationibus infamare: nihilominus esti a toto populo honorabile accepisset testimonium, studiosè curavit, vt eius optimo regimini annueret cœlum, & splendentibus signis redderet inebitabile testimonium: *Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam factum est Dominus in conspectu vestro.* Cui Samuēl contentus non est ad eius innocuam vitam, & aquifissimam regimini formam comprobandum generalitatē testimonio, quando ei ita populus plausit, vt nullus amulus dissentiret, aut inuidus aliquam querelam opponeret? Quia cum aliud vel deposita judiciali potestate, Ecclesiastica fulget, plausus ille videri poterat non tam redditus innocentiae, quam dignitati. Quis enim auderet exaltare, quem adhuc videbat dignitatis luminibus pralucere? ergo a celo accessus suffragium, & indubium veritatis testimonium. Deus (inquit noster Sanctus) appellatus testis prodigia quedam dedit a celo, quibus ostendit suum de Samuëlis sanctitate, & populi defensio iudicium, & quale esset ipsius de re tota illustris testimonium. Populus plausit, sed magnati, sed dignitatis fastigio adhuc splendenti. Ad innocentiam

Eman. de Naxero in Reg.

igitur comprobandum satis non erat popularē sufficiū, si ecclēste non adfuisser testimonium. Ad hæc ostendit Samuēl suis factis magni non habendam acclamationem popularem, & habendam plurimi approbationem ecclēstem. Nec enim iuvat, si Numini dispercas, apud homines celebrari, & plausibus repetitis extollis.

TEXTVS.

VERS. XVII. Numquid non messis tritici est hodiē? Inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluvias, & sciētis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini potentes super vos Regem.

§. L.

Tempora sepe sapientis inuertuntur, vt se in pœnitūdinis presidium recipere peccatores conentur.

Tempora suas statas leges habere videntur: hyems aëri riget, & iam in niuem, iam in grandinem vertitur. Cum ver aperiti incipit, calor in aquam vapores resoluti, adulto iam, adultoque verē nimbi rari, nec pertinaces sunt. Hæ temporum leges adēd inverti solent, vt serenitas tempora pluvia grandinolæ occupent, & contra naturam pugnant. Hyeme (aiebat Seneca 4. questionum natural. cap. 4.) aëri riget, & id nondum in aquam vertitur, sed in niuem, cui aëris proprium est. Cum ver caput, maior inclinatio aëris sequitur, & calidore celo maiora sunt silicidia. Hæ temporum statuta licet frequenter non varientur, aliquando ob hominum delicia inveruntur, & pluviae, nisi que tempore ardentissimus calor adurit, vt etiam serena tempore procelle, & nimbi pertinaces occupant, & contra se nimbus in æris campo belligerant. Peccatores ipsam natum dedicente ingenium docerunt, & contra se iplos tempestates armarunt. Vides messis tempore vaftos, ac pertinaces nimbos ejaculari fulgura, & horrisona tonitrua: *Nunquid non messis tritici est hodiē? inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluvias, & sciētis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini.* Messis triticea tempore regio illa nec horrisona grandinem, nec volatilia fulgura, nec ardentissima fulminum patiebatur tela. Hanc tamen grauissimam tempestatem conflauit sibi Israëlitæ, & in eos perpetrata armarunt cœlum offensæ: *Videbitis quia grande malum feceritis vobis.* Ipsi tempestates adserit, quasi eorum delicta cum grandine pacientur, & in auctores à vero Ioue fulmina mutuentur. Messis triticea sternitur, prolixus vinearum labor frustrat, perit impensus telluri sudor, & confusane aures dixerat euilatus: grandine vaftabunt vineas, sternebantur segetes, & quod rudis adhuc antiquitas adscriptis arecanis incantationibus accidere manifeste ostendit Samuēl perpetratis sceleribus. Itaque æstivum tempus hyemis induisse videbat ingenium, exuisse proprium. Innius Caeranus: *Ad hoc afferit diuinum testimonium per pluviam, ac tonitrua tempore insolito, vt populus agnoscat peccatum suum, & interna pœnitentia delect illud.* Adnectit inferius: *Timorem mortis corporalis formidata ex fulminibus excludit ab eis; ita tamen ut eos dedisse occasionem huic malo affirmet.* Dum eos huic malo occasionem dedisse affirmat, tempestatem illam, non tam terreis vaporibus, aut aliis aëris qualitatibus conflatam, quam eorum erroribus manifestat. Itaque ipsi in vineas, ac segetes adduxerunt grandinem, obarmarunt imbre, & quod longis interullis ligonem, aratrumque passa produxerat terra, stravit momento culpa: *Eos dedisse occasionem huic malo affirmet.* Ad hæc: ea toru

Oo 2 temporis

TEXTVS.

temporis facies eo spectabat, vt agnoscentes admissem
culpam acri eam dolore expungerent, & vera penitentia delerent. *Vt populus agnoscat peccatum suum, & interna penitentia delect illud.* Contra se horritonae in
aete de pugnabant procellae, vt agnoscerentur culpas,
& misericordia plus lucebat, dum selenitatis specie
statuta temporum demutabat. Ipsi sterilem reddiderant
annum, sed dura penitentia ingentissimum metebant
lucrum. Geminum ab hac tempestate documentum
nobis promanauit: vnum misericorditer Deum tempora
immutare, quo nos valeat ad penitentiam adducere:
alterum peccatores sibi ipsis inuidere, & contra maturos,
ac demetendos iam fructus tempestates, quibus
sternantur, adsciscere.

TEXTVS.

VERS. XVIII. Et clamauit Samuël ad Dominum
& dedit Dominus voces, & pluuias in illa
die.

§. LI.

*Deus ad sanctorum preces mutat tempora, & statas
temporum variat iura.*

RUdis antiquitas, vt tempora immutaret, ad superstitionem configubebat: hic vt imminentem auerteret tempestatem, immolabat pullum; hic agnum, alias graphio aliqualem sanguinem à digite educebat; & sanguinem effusum litabat. His hostis nubes delusi placari existimabant, & placatas alio diuertisse gaudebant. Audi Senecam lib. 4. quest. natural. cap. 6. Pro se quisque alius agnum immolabat, aliis pullum. Protinus autem illa nubes alio declinabant, cum aliquid gustassent sanguinis. Adnequit cap. 7. Rudis ad nos antiquitas credebat & attrahit imbreas cantibus, & repellit. Errabat antiquitas vanis superstitionibus, & incantamentis ins in tempora inesse credens: at mendacium illud infestare posset religioni; nec nobis dubitandum est, vero altaris sanctifico, & sanctorum merito eam vim inesse, vt tempora immutarent, & statas temporum leges inuerterint. Audi Eliam pia ita effectucentem: *Vixit Dominus Deus Israël, in cuius conficitu stro si erit annis his ras, & pluia nisi iuxta oris mei verba.* 3. Reg. 1. 7. ver. 1. Quod fieri posse credebat antiquitas cantibus imbreas scilicet adduci, aut repellere, vides Eliæ meritum, quando eius vocis imperio nubes ita obtemporabant, vt redirent, aut auolarent. Et iterum Samuele holocaustum offrente ecclsum ejaculatum est fulmina, & contra Philistinos ardentissima tela: *Cum Samuël offerret holocaustum, Philistium inire pralium contra Israël: intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philistium.* 1. Reg. 7. ver. 10. Vides inuersa tempora, oblataque agno tempestatem conflata, que vires in Philistinos produceret, Israëlitas non laderet. Hic quoque habes ad Samuëlis preces æstiu tempore imbreas ruisse, & folgata coruscasse. Clamanit Samuël ad Dominum, & dedit Dominus voces, & pluias in illa die. E vestigio Prophetæ preces tempestas sequuta est, vt postmodum etiam eius oratione frænata, vt noveris, quanta Sanctorum orationibus vis insit ad elempta aut armanda, aut cohinda. Adest Augustinus: *Samuèle inuocante Dominum per pluias, & horribiles voces intonuit... quis fragores per Samuëlis deprecationem iterum Dominus compescuit, postquam populi de hac re penititudinem influsus adspexit.* Samuëli Deus temporis concessit habendas, vt pro eius arbitrio tempestas accederet, aut cessaret, & quod de Facto te fabulosa finxit antiquitas, in Dei seruis, & amicis indubia nobis ostendit veritas.

VERS. XIX. Et timuit omnis populus nimis Dominum, & Samuëlem. Et dixit vniuersus populus ad Samuëlem: Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur: addidimus enim vniuersis peccatis nostris malum, vt peteremus nobis Regem.

§. LII.

Dei timor est salutis tutamentum, & periculorum exilium.

Timor hominis (siebat Tertullianus de Penitentia, cap. 7. Dei honor est. Qui Deum timet humanam fatum imbecillitatem, & adorat potestatem ecclesie. Hoc enim (premiterat Tertullianus, cap. 6.) prima audiens inimicio est, metus integer. Ut pictores, ni parietem dealbent, nequeunt colores inferre, nam prævius illa dolatio est necessaria dispositio; ita nisi metus integer animum disponat, intingatque, Numius effigies non pingitur. Timor manus à furo compeleret, oculos à concupiscentiis arect, superbiam præsumptionem depellit, modestiam verecundiam cultodit, & petulantiam expungit. **T**imor (scribit ipse de culta foeminarum, cap. 2.) fundamentum salutis est: præsumptio impedimentum timoris. Vitios ergo si speremus nos posse delinquere: sperando enim timebimus, similia cauebimus, cauendo saluierimus. Periculosa est securitas sine timore, nam qui securus agit, sollicitus non inuigilat, & dum imprudenter sibi de securitate plandit, facilis ruit. Samuel populi salutis studiosus tempestatem horritonam excitauit, qua populo timorem inuiceret, vt qui bene nouerat. Dei timore esse salutis fontem, & radicem: *Et timuit omnis populus nimis Dominum.* Dum timent Dominum, admonet non timere. *Nolite timere.* Et cur modo depellit timorem, qui ad inuicendum timorem adduxerat tempestatem? Quia timori de timore subuenit, inquit Caietanus. Docuit Deum timere, & eo timore pericula propulsare. Tum securitatem habebunt, si ut fas est, Deum timeant, & ni Deum timeant, opus est plura timere, & ad tempesstatis vel sibilam pautare: *Ete efflus intentus in populo, diuinus videlicet timor cum agnitione peccati, quod commisirant.* Diuinus timor penititudinem suavit, confessionem edocit, diuinum timore muniti contra alios timores inuenientur protecti, & ob id poterant, quia timebant, non timere, & si non timerent, nequirit timoribus non cruciari.

§. LIII.

Prudentia est periculis adurgentibus ad sanctos recurvere, sed opus à propria solicitudine non cessare.

DVM virgent pericula, dum mors imminet, lucrosa prudentia est ad sanctorum preces recurrere, & eorum meritis obartmari, non tamen propriæ solicitudini est parcendum, nec à remedii cessandum. Sunt, qui omnia sanctorum precibus velint obtinere, cum ignavia secentur: ad tentationem propulsandam non arripiunt penitentia instrumenta, nec satagunt delere peccata: sanctorum lamentis, ieiuniis, vigiliisque cupiunt omnia componi, & nulla sui ipsorum moleftia liberari. Cordatus ita ad sanctorum configit merita, vt ipse etiam sibi prouideat solerissima vigilancia. *Israeliticus*

Israëliticus populus confusus maris voluminibus impeditas, & hostilibus mueronibus infestatus ad Moysen recurrunt; ille ad Dominum preces fundit: sed audi quid Dominus dixerit: *Quid clamas ad me, loquere filii Israhel, ut proficiantur.* Exod. 14. vers. 15. Vtrumque ipsa erat Israëlia citatis gressibus fugere, & Moysem cœli auxilium fuis precibus impetrare. Non eludeatur peticulum, si Israëlia non explicaret, vt fugeret gressum, quantumvis Moyses ederet deuotum plorandum: at ubi Moyses preces fundit, & Israëlia iter dexter peragit, Pharaon submergitur, & optatus triumphus reportatur. Non est propter hoc intelligendum (inquit Lira) quod eius oratio Deo displiceret, sed ut ostenderetur exaudita: vnde subicit: *Loquere filii Israhel, ut proficiantur.* Orante Moyle, & populo gradiente aqua, que timebantur dextra, leuaque manus efficit non solum pernicientem non afferunt, sed exhibent munitionem. Soliditatem recipit liquor, & ianuam maris arecit in pulverem. Populi gradus, & Moysis fletus periculum conuerterunt in triumphum. Horrida tempestas repente oborta Israëliatum animos nimio timore concutit; illi ad Samuelem sanctitate eumur recurrunt: *Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur.* Nec solūm recurrunt ad orationis profugium, sed dolenter admissum contineat peccatum: *Addidimus enim vniuersis peccatis nubis malum.* Samuëlis oratio, & pœnitentiam consilio depulerunt armata fulminibus tempestatem, & imminentem abegerunt etiam mortem. *Dixit autem Samuël ad populum: Nolite timere.* Fragor in serenitatem conuersus est Samuele orante, sed & populo contente. Et forsitan que coniuncta invafunt, dividunt non proficiunt; nam oratio sine pœnitidine tempestatem non arceret, & pœnitudo sine Samuëlis oratione temporalem pœnam non effugeret: at ubi iudiciorum merita, & pœnitentia fecundus inuere fœria, periculum euanuit, & serenitas illuxit. Notauit Augustinus: *Fragores per Samuëlis deprecationem cum Dominus compescuit, postquam populi de hac re pœnitudem intus aspergit.* Dicunt, hinc qui aliquo pœnale urgentur, ad sanctorum preces confugere, & propria solicitudine non cessare, sic enim de pœnitis elaborabunt trophea, & quæ folicit timoris occasio, secura producent gaudia.

TEXTVS.

VERS. X. Dixit autem Samuël ad populum: *Nolite timere, vos fecistis vniuersum malum hoc: verum tamen nolite recedere à tergo Domini, sed seruite Domino in omni corde vestro.*

§. LIV.

Si mors immineat, acri timore pulsamur, si defæder culpa, parum affligimur.

Fator insitam nobis corporis nostri charitatem. Unde antiquitus prouerbium erat: Si vales, bene est, quasi salvo corpore cetera constent, & ægrotante sollicitate cura diuexent. Sine corpore non possumus vivere, sed non est vivendum corpori: non cogitamus quām inuendam sit intrepida conscientia frui, quām in magnificum seu virtutibus inferire, vt ipsam vitam dicamus generose contemnere, & ultra casus fortunæ vacare. Audi Senecam epif. 1. 5. *Mos antiquis fuit usque ad meam servitutem etatem primis epistola verbis adiuvare:* *Si vales bene es. Rebet & nos dicimus: si philosopharis, bene es. Valere enim hoc demum est sine hoc eger est unus. Adjicit: Ergo hanc valetudinem præcipue cura,*

deinde & illam secundam, que non magno tibi constabit, si volueris bene valere. Obseruato etiam antiquo more, esset solatium, si vel secundo loco animi valetudo ponneretur: verū sic ea, quæ ad corpus pertinent, totum hominem occupant, vt nec ultimum locum huic expectenda salutis cura relinquant. Certè cupiditas nunquam satiata in acquirendo auro laborat, voluptas exornata præcipitat, insidiosa felicitas sperantibus melior, quam asequitur, sollicitis dstringit curis. Tota hominis occupatio est vivere, totus labor mortem appetere. Deliquerant Israëliata Regem petendo; valida tempestas declarabat admissam culpam, & ob culpam mortis minabatur pœnam. Israëliata paucore mortis perculsi ad Samuelem accurrunt, & ab immimenti morte suis precibus liberari deposcunt: *Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur.* Expende, si placet anxiis precibus solicitasse imminentem mortem auertere, *Ut non moriamur, nec curasse culpam expungere.* Non autem: *Ora Dominum, ut nobis culpam remittat, sed vi mortem auertat: Ut non moriamur.* Hunc ergotimorem Propheta sedat: *Nolite timere, sed vt timorem salubritatem edocet: Vos fecistis vniuersum malum hoc.* Ac si dicat: Cur non timeris cauam, & expauicit pœnam? Nolite timere adeò sollicita anxietate mortem, quæ imminet, sed timete culpam, quæ inharet. *Timorem mortis corporalis* (inquit Caietanus) *formidat ex fulminibus excludit ab eis ita tamet ut eos dedigere occasionem huic malo affirmet.* In memoriam renocavit culpam, quia illo terrore acti occupati, corporalem solum mortem auertere procurabant solliciti, & cum fas esset ad mortis conspectum configurare ad pœnitentiam, solum attendebant corporali vitanda morti inuenire medicinam.

§. LV.

Cum non raro à nobis possumus petere nostra calamitatis remedium, externum sollicitamus auxilium.

Quas patimur contra salutem, aut dolorem tempestates, ex tetris vitiorum, voluptatisque vaporigibus sèpè conflantur, & contra ipsos autores inturgunt. Paulatim incipiunt vitia, postea adolescentur, & adulta viperæ ad instar alentis tumunt præcordia: cùmque non sit arduum mortale hoc venenum à corde expungere, & demutata sententia ad sanitatem redire, ea homines tenet stultitia, vt à se remedium nolint petere, sed ab aliis non sine labore sollicitare. *Quod futuræ temporis incerta fors voluit* (aiebat Seneca epif. 15.) *quare potius à fortuna impetrare, et des, quam à me, ne petam?* Quare autem petam oblitus fragilitatis humanae? Fragilitate humana commissa lecleta, quæ laboris, & anxietatis sunt causa, plures obliuiscuntur, & cùm possint ablati cauila impedita affectum, à sanctis virtutis deprecantur auxilium. Pharaonis durissima periculacia contra se armavit elementa, cùmque grando, & ignis ingenio dispergit, contra ipsum feedum inibant: ille terrore compulsus vt mortem arceret, ad Moysis, & Aaronisque orationes confugit: *Orate Dominum, ut desinat tonitrua Dei, & grando.* Exod. 9. vers. 8. Grando, & tonitrua cessarent, si populum ipse dimitteret, & cùm posset à se petere calamitatis remedium, à Moysi, & Aarone sollicitè quærebatur auxilium: aliorum sollicitat orationem, qui sibi prouidere poterat, si veram artiperet pœnitidinem. Nec aliter ac Ægyptis, accidisse videtas Hebreis. Regem petendo contra se tempestatem excitarent, oborta procellosa tempestas eorum animos paucore replevit, & ad Samuelem accurrentes querunt remedia, cùm à se ipsi possent petere contra tempestatem auxilia: *Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum, tuum, ut non moriamur.* Ecquis

Oo 3 hoc

LXVIIA

16. I.

1940.

17

45

hoc ait? Ipse profecto Samuel: *Vos fecistis uniuersum malum hoc; verum tamen nolite recedere à tergo Domini.* Ac si dicat: *Veltra culpa hæc tempesetas confusa est;* ergo causam tollite, & adhærete Domini tergo, & carebitis periculo; à vobis namque ipsi potestis petere, quam exambitis, serenitatem, si ad veram confugitis penitendum. *Timorem mortis corporalis* (inquit Caetanus) *formidara es fulminibus excludit ab eis; ita tamen ut eos dedisse occasionem huic malo affirmet.* Adiungit: *Quamvis petendo Regem peccatoris ut diuino videtis testimonio, hoc tamen dumtaxat à vobis exigitur, ut non cœlestis sequi Iehous.* Ecce dum eos esse tempestatis caulam ostendit, effectum posse impeditre docet. Non raro quā culpis suis ægrotat; culpam ægritudinis confundat caulam, & externam à medicis sollicitat medicinam. Cūmque ipse à se posset remedium petere, mavult in externa ope querenda inutiliter desudare.

§. LVI.

Dei inhæreat vestigiis, qui cupit expediti timoribus anxius.

Stulti vita (aiebat Seneca epist. 15.) *ingrata est, Strepida est, tota in futurum fertur.* Nequit stulti vita acri non duocari timore, & anxia adiuri sollicitudine. Non possunt iuperacua animum implere, cum solummodo valeant hauientium sitim inflammat; alliciunt oculis grata, sed conscientiam implacabilem carnificem contra se armant admissa. Bonâ conscientia virtusque olympa degit, quem nec turbines concutiant, nec fulmina feriunt. Non loquor de fulta secundate, qua vtuntur delusi, sed de solidâ, firmâque, qua fruuntur virtutibus exornati. Malae mentes (Virgilio teste) habent sua gaudia, sed que ut placida decipiunt somnia. Dura tempesetas apud Galgala exorta est, pertinaces obfcurique nimbi minabantur, decerabant venti horrifono fibilo aures verberantes, crebra fulgora referiebant oculos, frequentissima tonitrua, fulminaque conterebant proflus animos. Hebrew territi, & paurore nimio percussi ad Samuëlis preces confugiunt: *Ora proseruitis ad Dominū Deum iuum, et non moriarum.* Samuel non recusat orare, sed eos edocet, qua ratione possint formidinem omnem depellere. *Nolite timere... Verum tamen nolite recedere à tergo Domini.* Ac si dicat: Etsi ego orauerim, dum vestigia Domini non infilii, formidinem depellere non poteris: ergo si non vultis timere, curate Domini vestigia sequari; nam qui Deum sequuntur, nullo timore concutitur. Ita Abulensis quæst. 15. *Non credatis vos penitus relictos à Deo, neo morituros proper hoc, quia si seruieritis ei, nihilominus beneficiet vobis, sicut prius fecerat.* Promittit, si Domini vestigia inhærent pace tranquilla fructuos, & ab anxiis sollicitudinibus eximendos, nam qui virtutem amplectitur, conscientia timoribus non adiutur.

§. LVII.

Vel magnis sceleribus infectus non debet desperare, quia omnibus in integrum, si velint, licet restituiri.

Iniquorum anxia, & suspecta vita supplicia semper præsumit, quia suppliciorum merita agnoscit: in eam aliquando desperationem venerunt, ut remedia fugiant, & respuant. Plerique (aiebat Seneca epist. 4.) inter mortis meum, & vita tormenta miseri fluctuant, & vivere nolunt, & mori nesciunt. Verum nullum illis granum malum, quam posse in integrum restitui non credere, & cæca desperatione dissidere. Nullus est ani-

mae morbus, qui parabilem non habeat medicinam, qui superum medici, si velit, non experiatur clemens. Abiecerant à se Iraclitas Numinis regimen, & dum malum homini subiacere, quā Numini, levam adeo excitauere procellan, ut æther in eos dimicaret, & horriso fragore distorserit. Tempesetas de eorum animos debilitaret, sic salutis spem ademerat, ut opus fuerit Samuëli afflictos consolari, & ad meliorum spem erigere: *Nolite timere, vos fecistis uniuersum malum hoc: verum tamen nolite recedere à tergo Domini.* Ac si dicat: Nolite arbitrii latam iam de vestra salute sentientiam, & omnem ad salutem occidam viam; adhuc est in vestro arbitrio diuina clementia fui, si vestis eius sequi vestigia, & obseruare præcepta. Ita Abulensis quæst. 15. *Nolite recedere à tergo Domini id est, quamquam peccaveritis, non credatis vos penitus relictos à Deo, vel morituros proper hoc, quia si seruieritis ei, nihilominus beneficiet vobis, sicut prius fecerat.* Non erat adeo malum delictis infici, ut desperaret; ergo promittit ad antiquam salutem reducendos, si velint a Domino amplius non recedere, sed vestigia eius infistere. Cain, etsi a facie Domini rejecerat stulte fugit, & ni fugisset, sibi misericordiam parasset: *Dixitque Cain ad Dominum. Major iniquitas mea quam ut veniam merear. Ecce ejus me hodie à facie terra, & à facie tua abscondat. Gen. 4. vers. 13.* Nisi se ipse abscondet, eum Domini facies querareret, & licet eo die senerum vultum ostendillas: *Ejicis me hodie à facie terra, postea ad misericordiam maturaret, & veri penitentem hilari facie recipera.* O vocem (aiebat Basilius Seleucensis orat. 4.) *cade magis execrabilis! o sententiam impianam, & lingui impietate terriorem!* Post straticidum, post audacelandi mortem facinus adhuc manebat remedium, ut ipse ad desperationis precipitat se baratu. Peius fuit de Domini misericordia non bene praemuner quam Abelum morti tradere: *Major est iniquitas quam ut veniam merear. O vocem ipsa cade magis execrabilis!*

§. LVIII.

Deus totum sibi cor exigit, nec alterius rei consuetum admittit.

Cæcutiebant olim Philosophi, putantes inire polemæ, scđus voluptatem, & virtutem. Voluptate ille, & conscientia reperciunt adlaborabant, que abingenio discrepant, concordare, & in confortum vñte. In hac parte (inquit Seneca 4. de Beneficiis, cap. 2.) *nihil pugna est cum Epicurorum delicata, & umbratia vñla in conuicio suo philosphantium.* Non est, inquit, voluptas sine virtute. Sed quare ante virtutem est? In ordine putas disputationem esse? De retore, & de pustule eius ambiguum: non est virtus, si sequi pugni. Epicurei virtutem voluptatis ministram constituebant, pedissequunt, non allocantem: quos bene Seneca arguit, disputationemque ait non esse de ordine, sed de re. Quandoquidem virtus nequit cum prævoluptate scđus inire, aut confortum vñla habere. Manifesta est cæcitas in yrranque partem claudens, & in vna cordis ari diuersa adeo confusa coleat. Ob id veterinosis serpentis fallacias detegens Christus aiebat: *Scriptum est enim: Dominum Deum in uim adorabis, & illi soli seruies.* Matb. 4. vers. 10. Virtus aceritas holtis est virtus ingenio ad illo teñliens, & interuersa longissimas residens. Ob id Samuel totum cor Numini dicandum admonuit: *Seruite Domino in omni corde vestro.* Nam si cor diuidant, nequibunt Numini placere, sed acrius exaltebare. Adeo Abulensis quæst. 15. *Seruite Domino in omni corde vestro, & scilicet in cogitatione, volitione, & viribus nulli alteri servient.*

Sunt, qui fatigant coniungere cum presumptione virtutem cum oratione cupiditatem, cum nimia corporis, ac salutis cura perfectionem; horum igitur ut eam dementiam fugillans Sammel, in omni corde Deum colendum edocuit, & nullum admittere consilium afferuit: *Seruite Domino in omni corde vestro.*

TEXTVS.

VERS. XXI. Et nolite declinare post vana, quae non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.

§. LIX.

Gratia ista, si pecces magnis promissis illectus, sed gravius, si spibus omnibus destitutus.

Honestia sequitur, quando in illis reluet spes in contrarium aliquando transitui, si plus fecerit promittant. Expectanda est per se honestas, in virtute premium virtutis est: verum vanis spibus inescati homines aut cupiditate ducent aut voluntate raptantur. Pro duce proposuerunt habere cœcitatem, & sequuntur quo aut viuunt ducit, aut commoditas. Sapientia (siebat Seneca epist. 9.) etiam contentus est, tamen habere amicum vult: si ob nihil aliud, ut exercit amicitiam, ne tam magna virtus faciat: non ob hoc quod Epicurus dicebat in hac ipsa epistola; et habeat quoslibet agrotis assidet, succurrat in vincula connecta, vel in ipso. Plures Epicurus discipulos reliquit negotiationi attendunt, non honestati, qua ad commodum, voluntate inque accedunt, & tantum, & quid consequuntur faciunt, spectant. Itaque quod spes virtutis, aut commodatis vocari, sequentur cœci; verum esti graniter diligunt voluntati, viuuntque infelices aliqualem habent ad speciem excusationem, dum cupidini, aut viuunt non famularunt nisi spibus illecti, & magnis promissis inescati: verum qui se vitiis tradidit spibus omnibus destitutus, & promissis nullis illectus ad prauitatem apicem peruenit; quandoquidem non erat illius, sed nuda malignitate inflammatus perire dignus est, qui nec fallacie excusationem pro se potest adducere, aut arguenti concepitum viuuntatem opponere. Ut idola non iequantur Israëlite, ostendit Samuel nullum posse sperare emoltumentum, aufructum: *Nolite declinare post vana, que non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.* Ac si dicat: aliquam excusationem umbram haberetis, si Epicuri discipuli idola colerent, spectantes ut inopibus subvenient, ut agrotis assidet, ut vinculis coniectos emperent: verum cum proflus sine vana figura, quam nec possint, nec defendere, velet error diuinam exasperabit patientiam, & ad diuissimam compellat mentem: *Quod si perseveraueritis in malitia, & vos, & Rex vester pariter peribitis.* Cur non pereat, qui a peccato nullum alium, quam peccati fructum expedit, quem potius dispendium avocat, quam villa vici, aut commoditas aliciat. Iure Samuel denuntiat peritos post vana declinantes, cum nequeant dubitate nullatenus colentibus profutura: *Quoniam proderunt vobis.* Adeo Abulensis questione 15. Declinare ad vana est quando quis sequitur viam veram, & deinde recedit ab illa sequitur viam iniuriam, que ad nullum finem proficit. Excusatus peccante prodigus, dum se cupiditibus, voluntatibusque addixit, aliquem fibi fructum promittens; agnouit tamen se nullam excusationem habere, dum additus miserabiliter seruiti non obtinebat, quo famem sedaret. aut corpus teget: *Cupi-
bus implere ventrem suum de filiis, quas porci mandu-*

cabant, & nemo illi dabat. *Luc. 13. vers. 16.* Si quis vel filius daret exiguum illud lucrum seruitus esset illicitum: at servire omni spe destitutus, & omni vilitate fraudatus, aggredit peccandi studium, & seruendi desiderium. Videas mulierculas peccare, ut peccent, homines nocere, ut noceant, quin illis villa spes vilitatis affulget, ant commoditatis allicit.

§. LX.

*Parum invat exterius viam virtutis sequi, si contingat interius infans appetitionibus.
folidari.*

Qui viam veritatis ingressus est, non debet a rectâ iemita declinare, & quod exterius videtur mereri internis appetitionibus defraudare. Misericordia est corporis passibus ad virtutem ducentem sequi, & cordis gressibus declinare, quando si incedens nec honesta virtutis assequitur luca, nec oblectantia vitorum commoda. Huiusmodi infelicissimos dixerit, quandoquidem virtutis non excusat laborem, nec aliquid vilitatum vultum. Coguntur spes etiam ieiunare, prolixas horas orationi impendere, ministeris humilissimi inferire, que si ritè peragerent, verum cordi afferrent gaudium, & dignum labori premium: verum si cor infans appetitionibus astinet, si ab externo opere studium diter calamitas adaugetur, & labor ingeminatur. Hos iure comparabis incarceratedis, & violenter detentis, de quibus ita Cassiodorus 11. variarum 40. *Cella geminum, tristitia domus, apud superos Plutonis hospitium, locu perpetua nocte cacatus, in qua non unum torquentum sustinet reus, qui ante quam incurat necis exitus, a sapernis probatur abscessus.* Primum pedov illo collega catenarum abominabili morore discribatur, auditum alieni gemitus & lamenta conturbant, gustum ieiunia longa debitamenta statim pondera prementia defagunt, lumina diuini tenebris obtusa torpescunt, non est enim causis existit: multifaria morte perimitur, qui carceris squallore torquetur. Quid simile non patitur, qui austera religione ingressus continuis debilitatibus ieiunii, qui angusto cubiculo premitur, qui squalenti folioce vestitur? Hic, si dignis gressibus asperam sequatur viam, magnam apud laculum adquirit famam, & apud cœlicolas gloriam. Si tamen corde declinet infans appetitionibus subiugatus, & infelicibus desideriis distortus, a capitulo non discrepat, quia nec fas est obtinere iucunda, nec potest fugere laboriosa. Ideo Samuel admonet Israëlitas, ut tergo Domini exterius insistentes interius ad vana non declinent: *Nolite declinare post vana, que non proderunt vobis,* id est, ut interpretatur Interlinearis, *post vana mundi desideria;* nam eam viam ingressi, nec desideria adimplere, nec fructum itineris quibunt capere. Ita Abulensis quest. 15. *Declinare ad vana est, quando aliquis sequitur viam veram, & deinde recedens ab illa sequitur viam iniuriam, que ad nullum finem proficit.* Ad nullum finem proficit, si inter se diffideant veltigia, & vota; nam veltigia non peruenient ad terminum, nec vota assequuntur fructum. Quam miserabilis fuit gens Hebreorum, dum per delertorum aspera, ubi non suppetebat aqua, ubi panis deficiebat, ubi non sequebantur corporalibus gressibus, & involabant verius Aegyptum cœclisimis affectionibus. Audi Psalmistam: *Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi: Semper hibernare corde: & nisi non cognoverunt vias meas, & iurasti in ira mea, si introibant in requiem meam.* *Psal. 94. vers. 10.* Sequebantur corpore, & corde errabant, nequabant ad requiem peruenire Aegypti deliciis inhiantes, nec propinquare poterant ad Aegyptum numeri sequentes. *Per requiem* (inquit Euthymius hic) *promissionis terram intellige, in qua Israëliticus populus*

VERA

16. I.

EGYPTI.

17.

AS

*populus post quadragesima annorum peregrinationem lassus
quietuit. Qui corde non errarunt, laborum inuenerunt
placidam quietem, at corde errantes, & gressibus tan-
tum corporis sequentes nec ad quietem peruererunt,
nec labores itineris excusarunt.*

TEXTVS.

VERS. XXII. Et non derelinquet Dominus
populum suum propter nomen suum ma-
gnum, quia iurauit Dominus facere vos
sibi populum.

S. LXI.

*Summum beneficentie ingenium est ita se ad
beneficiendum ligare, ut nequius
resilire.*

Deus hominibus benefacit, nil praeter ipsam bene-
faciendi rationem utilitatis expectans, ni fortè
existimes sacrificiorum vapores olfactere, & extorum
fumum expetere. Aspice quanta quotidie hominibus
beneficia distribuat, opportunis imbris aridam tel-
lutis faciem emolit, amentorum greges alt, campos
laporatis fructibus replet, accensis ccelo luninaribus
exornat diem, fontes arentes insufo per occultos meatus
liquore reintegrit, & totum hoc, ut liberalitati
suæ blandiatur, & si fas est dicere, hominibus aduletur.
Omnia ista sine mercede, sine ullo ad ipsum perueniente
commodo facit, & quod plus mireris, ingratos
fusinet. Quām benē Tertullianus *de Patientia*, cap. 2.
*Florens lucis huic super iustos, & iniustos aquatur
spargit, qui temporum officia, clementorum servitia, toris
genitura tributa dignis simul, & indignis patitur simul
occurre: fusinet ingratisimam nationes, ludibria artium,
& opera manusuarum adorantes. Vel cū amens
hominum ingratitudō idola laboriosis artificiis confin-
git, & debitum Numini honorem indignè transfert,
ipse beneficia impertit, vtque parens amentis filij
misertus patienter fusinet, & repetitis domis allicere
discipit: verū adhuc totum hoc non est augustius
liberalitatis eius argumentum, sed quod se ipsum quo-
dammodo voluerit obligare, ne ingratisima hominum
peruicacia quiuerit impediri. Ipsi homines opponunt
obicem, quo impedian, aut retardant beneficia; verū
Deus se ipsum benefaciendi debitorem constituit, ne
impedimentis quiuerit retardari, aut hominum obsti-
natione impediti. Testatur Samuel, dum sub iuramento
asserit promissis Israëlitas peculiarem sibi populum
factum: *Iurauit Dominus facere vos sibi populum.* Et
quid opus fuit iuramento, quando sine iuramento,
poterat eos peculiarem sibi populum constituire? Per-
pende huius liberalitatis solertia. Noverat Israëlitae
ad idola deflexi, & nouerat ingratisimis actionibus
eius exasperatos patientiam ergo iuramentum emisit
enīs fide quodammodo adactus non posset à benefac-
iendo cessare, quantumvis Hebreorum oblitatio in-
fisteret impediti. Ita Abulensis *qast. 15.* *Etiam hoc
faciet, quia iurauit, quod haberet vos in populum, eis
nunc dereliqueret, videatur infringi iuramentum illius.*
Itaque ipse resiliendi impedimentum architectatus, ne
Hebreus liberalitatem vinceret, quamvis ingratus
impedire contenderet. Olim Deus promiserat Hebreis
se eos in populum accepturum, si eius præceptis ob-
temperarent, vocemque audirent: *Si audieritis vocem
meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in pecu-
lium de cunctis populis. Exod. 19. vers. 3.* Verū eorum
ingenium præsciens, & conditione violata præuidens
opposituros obstatulum, quo teneretur, addidit iura-
mentum cuius fidem testatur Samuel non infringendam
etsi fœdus violarint, Regemque petuerint.*

*Prudentia est abstinere à vindicta & solatio, ut granio
occurris detimento.*

Dubius de causis vindicta expetitur, ad accep-
tum doloris solatum, &c ad infligendum merenti lup-
plicium. Eſt & alijs summus impatiens simius
(aiebat Tertullianus *de Patientia*, cap. 10.) vltimy
libido negotiorum curans aut glorie, aut malitiae. Malitia
nunquam non Domino odiosa, vt gloria non rado
vana. Sed esto: aliqua à vindicta possit oru gloriæ
perpendendum est, an admisceatur gloriæ obscura
nota. Solet namque vltio opinionem infusare, &
acceptam iniuriam nescientibus aperire. Prudentia et
abstinere à vindicta, & ab infligendo pena, quando
hoc leue solatum grauius potest patere detrimentum.
Magnam Numini Israëlitæ occasionem dederant eos
desiderandi, grauiusque suppliciis implorandi: reato
non inscijs ad Samuëlem accurrunt, vtque suis preci-
bus diuinum auertat indignationem, obnoxij depositant
quibus Samuel Deum ob se ipsum vindictam defeno-
nis, quam verebantur, non expetitnam asservit: *Ne
derelinquet Dominus populum suum propter nonen suum
magnum: quia iurauit Dominus facere vos sibi populum.*
Cū non ignorant gentes elegisse Deum Israëlitæ
in speciale peculium, licet iustissimis de causis defere-
ret, aut impotentiae introducendi eos in terram pro-
missam verterent, aut sententiam demutasse obmu-
rarent. Vnde apud omnes gentes vindicta, quan-
doquidem aut haberetur varius, aut viribus deficiens
ergo suis nos factis erudiens propter se ipsum eniam
exasperatus electum semel populum noluit defere, &
sed studuit suspiciones audacissimas propulsare, la-
quæstione data Abulensis: *Quanquam Israëlitæ re-
reantur relinquere à Deo, ramen Deus non defera in
propter gloriam nominis sui, scilicet quia videretur aliqui
modo deprimit honoris suis, nam dicent gentes in circulo
quod Deus Israël non poterat defendere cultores suis ab
hostibus, ideo relinquebat eos, ne autem hoc impropriaret,
Deus nobebat relinqueret Israëlitæ.* Itaque delerens, ut
attentis Israëlitæ illatae iniurie quasi sit solatum:
verū solatum ipsum est apud gentes dehonesta-
mentum, & ipsa, quæ se vlticeretur, potentia agit
exterios haberetus infirma: ergo edocuit opinioni diffi-
cilius confundere, & grauiori damno minus no-
vitare. Aliquando homines verbo aspero, aut aliquo
dolore exulcerati aduersarium occiderunt vltimam
exambientes gloriolam, & ob perpetrata mortem
publici supplicij tulerunt infamiam. Alius ne leua
diffimularet, grauiissima tulit; uxore, filiis, dimisive
carens exilio duro ingemuit malefactus. Prudentia
lance oportet expendere, an grauiori leuius periculum
redimas, ne honoris appetens honorem imminentem
Plures etsi ob diuina mandata manus à vindicta nu-
arcerent, propter se ipsos abstinerere debent ab vlti-
nis gloriola, ex qua ingentissima solent emerge
detrimenta. Infamia est honoris grauiori detimento
confusus leuiori damno.

TEXTVS.

VERS. XXIII. Absit autem à me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis, & docebo vos, viam bonam, & rectam.

§. LXIII.

Gloriosum est iniurias beneficis compensare, & iniurias humanitate confundere.

VLIo penes errorem solarium videtur doloris (aiebat Tertullianus de Patientia, cap. 10.) penes veritatem utram redarguius malignius. Qui se vilescit, magnam amittit glorian, cùm aternare potuerit famam. Quid gloriosus, quām iniuriam confundere, & se homine, quodammodo maorem ostendere? Hominem & iesu occidit, & serpens, & lagitta: servauit quidem nemo nisi maior eo, quem fernauit: proximus Deo est, qui stimulis exigitatis in vitionem non proficit, qui intelligit magni animi esse posse vindictam fumere, & parcere. *Intelligit magni animi esse iniurias in famam potentia pati, nec quicquam esse gloriosus* (aiebat Seneca 1. de Clementia, cap. 20.) *Principis impone leso.* Adne&tit cap. 21. *Principis maior est fortuna, quām vi tali solatio egeat, manifestiorque vis, quam in alieno malo opinionem sibi virium querat.* Opinionem vobis quārit, qui vindictam dicunt, sed robustior apparet ira frenando, quam inimicum feriendo. Hoc præcipue dico; gloriōse vltus est, si quos habuit ibi contrarios, ad eius genua viderit humanitate devictos. Satis vindicatus est, qui infra se videret iniuriam, & trepidum, & rubore suffusum. Israelite nouando regiminis formam Samuēli ademerant potestas; ille verò dum patienter tulit ampliorem à Deo omnissime potestatem ostendit, & in eorum conspectu elements imperavit. Procellofa repente exorta tempestas Israelitis sua sit ad Samuēlis pedes devolvi, & colpam suam confiteri. *Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur.* Addidimus enim vniuersi peccati; nobis malum, ut peteremus nobis Regem. Quid tunc Samuel? *Absit a me hoc peccatum in Dominum vi cesse orare pro vobis.* Quantò gloriosus fuit Samuēl posse vindictam fumere, & veniam dare: Aternum eius virtutis erit monumentum pro iniuriis, & audacibus preces fudisse, & eorum timorem humanitate sedasse. Quām apta Senecæ iam dati verba. *Quisquis ex alto ad inimici pedes abiectus alienam de capite sua, regiāque sententiam expectauit, in fernavoris sui gloriam viret, plusque nominis eius conferet incolimus,* quām si ex oculis ablatis effet. Ingenit incremento lamen suam adauxit Samuel, dum conatus est populo supplici, & ad pedes eius devoluto salutem orationibus impetrare, & nil aliud præter humanitatem, ac veniae gloriam defumere. *Vide iustitiam Samuēlis Prophetæ* (inquit Caietanus) *peccare se faciunt coram summo Deo si celare orare pro populo.* Tam longè erat ab expectanda vindicta, ut ni preces pro eis deuotissimas funderet obscuratum se Numinis existimaret offendere: & quidem gloriosus fuit Samuēli parcer, quām punire, quando resplenduit adæquè dolore fortior, & humanitate exornator.

Emay. de Nazera in Reg.

§. LXIV.

Gloriosum est sic parcere, ut nec trepidā suspicione finas iniurium torqueri.

VT qui exhibet tortu vultu, corruptit beneficium; sic qui veniam exhibet alperis verbis, & fumantis iracundiae notis veniam obscurat, quia iniurij animum nondum sedat. Illa venia perfecta est, quæ animitus offendam remitteret, & ab offendentis animo omnem fumantem adhuc indignationis suspicionem abradit. Non quiescit tutus, qui offendit, si aliquod doloris vestigium deprehendat, quia iuspietio anxietatem semper conciliat. Ita parendum est, ut in offendam remittent s corde nullum remaneat doloris vestigium, & accipiens veniam animum nullum timoris exulceret argumentum. *Vtinam* (aiebat Seneca 1. de Clementia, c. 19.) *eadem boni lex est, & ira cum telo suo frangeretur.* Apum præstantior non solum nesci nocere, sed spicula exarmata timorem curat abigere. Eam legem debarent homines imitari; venia talis fit, qua non solum frætam iram ostendat, sed penitus exarmatam suadeat: nam dum in offendente rationabilis, suspicioni que timor vivit, venia nondum perfectè respendet. Offenderant Israelite Samuēlem iudiciale potestate exangentes, & nonnam regiminis formam introducere satagantes: postea ad eius pedes deuoluti culpam confessi sunt, & Samuel non solum humanitate iniuriam vltus est, sed promisit pro eis obnixè orare, & indef (sic) viam veritatis ostendere. *Absit autem à me hoc peccatum in Dominum, ut cesse orare pro vobis, & docebo vos viam bonam, & rectam.* Qui offenderant, ut pro eis oraret suppliciter postularant: *Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur.* Ille non clunam spopondit orare, sed eos etiam eruditare: *Et docebo vos viam bonam, & rectam.* Satis humanè se gereret, si veniam daret, & offendam clementer remitteret; & tamen venia addidit pro eis orare, & salutis viam edocere: quia si tantum ipse daret veniam, reverentur ne Deus eius causam ageret, complaceretque Samuēli digna vindicta iniuriam irrogatam compensans: ergo ut omnem ab eorum animis ademerit suspicionem, fore se apud Deum intercessorem promittit, & laborem eos edocendi non respuit. Itaque ut cumulator resplenderet humanitas, omnem ab eis trepidā suspicionis occasionem exemit. Caietanum accipe: *Debitorem siquidem se agnoscit, tum ad orandum pro populo, tum ad docendum eos viam bonam, & rectam.* Et dixit hoc ad tollendum à populo suspicionem vindictam, hoc est, quod Samuēl tangunt vltor iniuria sibi illigata populo volendo Regem, qui indicaret eos, desineret intercedere pro ipsis ad Deum. Si Samuel suis precibus diuinam indignationem non emolliaret, Israelite conceptum nullatenus timorem sedarent; nam quavis Samuel per se supplicium non infligeret, sed animitus parceret, si à docendo, orandoque cesset, Numen de illis vindictam fumeret: ergo Samuel, ut omnem suspicionis occasionem præcideret, non solum generosa humanitate pepercit, sed erudire, & orare etiam spopondit, suis factis edocens ita præstandam veniam, ut nulla suspicione offendentem torqueat, sed plena securitate quiescat.

§. LXV.

Ecclesiasticus superior quamvis offendentibus exceptatus tenetur pro sibi subiectis orare, & celesti doctrina imbueri.

Christus Dominus pastorum norma erroneam illam couem, quæ eius pascua repudiauerat, & ad pastorem æmulum se contulerat, patienter quaesiuit, & pp humeris

humoris ad antiqua pascua reduxit. Facile erat offendentem relinquere, & relinquendo iniuriam vindicare, maluit tamen pastoris officium implere, & exasperantis saluti consulere: *Vadit ad illam, quae perierat, donec inneniat eam.* *Luc. 15. vers. 4.* Illa ab obligatione desciuerat, pse verò munus impleuit, nec salutis studium remisit: quod expendens Tertullianus lib. de *Punitientia*, cap. 12. qua solet profunditatem scribat: *Erenantem orem patientia pastoris requirit, & inuenit: nam impatiens vnam facile contemneret, sed laborem inquisitionis patientias suscipit.* & humoris insuper aduersit baulius patiens peccavircem derelictam. Pater prodigum filium recepit, sed non quæsiuit; pastor & quæsiuit, & aduexit, ostendens maiorem quodammodo esse obligationem pastoris, quam patris. Peccatrix quis pastorem reliquerat, & exasperauerat, & offendierat; verùm licet ipsa imprudenter se gesserit, pastor implere munus gestiuit. Hanc Samuēl formam sequuntur est; populus, dum nouam formam regiminis introducit, illum offendit; ille verò ulti non est populum relinquentio, & ab oratione cessando, immò criminis veritatis preces non funderet, & celesti doctrina priuare. *Abstainite a me hoc peccatum in Dominum, ut celum orare pro vobis, & docebo vos viam bonam, & rectam.* Quod expendens Caetanus sic ait: *Debitorem se agnosco tum ad orandum pro populo, tum ad docendum eos viam bonam & rectam.* Illi cum pastore le non recte gesierant; ille verò munus impleuit, & ac si offendam non accipisset, eorum utilitatib; ac saluti prouidit.

TEXTVS.

VERS. XXIV. Igitur timete Dominum, & seruite ei in veritate, & ex toto corde vestro: vidistis enim magnifica; quæ in vobis gesserit.

§. LXVI.

Bonus Prelatus sibi non querit, sed Domini gloriam sicut.

Confido Patres Conscripsi (aiebat Athalaricus 8. cvariarum 11.) quod ad agendas optimo Regi gratias omnium vobrum, studia debeant concitari: quando pro rectum meum excitatum noscitis pro utilitate cunctorum. Dignitatem iuam cunctorum utilitatem confessus est tributariorum, nec plausum sibi impendi voluit, sed gratias Numini reddendas suasit: respuit laudem, munieris subiun laborem, quod & nuntius ille eccliestis edocuit; virgam manu gestans ostentabat potestatem. Gedeon hecnum portat, & ei officium facere gessit; ille verò, vt in Domini honorem sacrificium cremeatur, virgam extendit: *Extendit Angelus Domini summitatem virginis, quam tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos: alienaisque ignis de petra, & carnes, & azymosque panes consumpsit.* *Iadic. 6. vers. 21.* Virga ignem de petra extrauit, & integrum holocaustum in Domini honorem consumi fecit. Quam alia fuit hæc virga à virga Ionathæ: *Extendit summitatem virginis, quam habebat in manu, & insinxit in favum mellis, &*

conuerit manum suam ad os suum. *1. Reg. 14. vers. 27.* Ionachas virga sibi quæsiuit favum, Angelus vlus est virga, vt Deo offeretur sacrificium: facta prodiuerserunt auctores, favus virgam declarauit terrestrum, sacrificium coelestem virgam. Angeli exemplum Samuel sequutus est, nam cum populus eius seruanti se denueret: *Ora pro seruis tuis, vt solum Deum agnoscant.* Dominum procurauit: *Timete Dominum, & seruite ei in veritate, & ex toto corde vestro.* Omnim laudem, gloriāque Domino voluit, sibi plausum non quæsumit: *Timete Dominum* (inquit Hugo) *sicut filij, ex 100 corde, non ex necessitate.* Vt filius totus est patris, ita vult Samuel, vt populus agnoscat se omnia Numini debere, illique ait gratias ex toto corde reddendas, laudesque decantandas: si Samuel sibi sitiret plausum, sibi angustum abstulisset elogium; ast domini Numini omnem exambinat gloriam immortalem sibi procedit famam.

TEXTVS.

VERS. XXV. Quod si perseveraueritis in militia, & vos, & Rex vester pariter peribitis.

§. LXVII.

Apud seculum magnatum delicta honorantur, apud Deum, ut popularium puniantur.

Delicata suam etiam apud saeculum fortuntur fortanum; popularium culpa acri severitate castigantur; magnatum crimen cæcis de industria oculis præterit immò non solùm præterit, sed dilatatur. Opportune Tertullianus in *Apologetico*, cap. 39. Apatur, *Dionysius mysteriis, Atticis coquorum delictu[m] indicatio ad fumum cane Seraphica sparteoli excitabuntur, deinde triclinio Christianorum retrahatur.* Aparitura dicta sunt à fraude, quam passi sunt Atheniensis à Bacchis, & refert Herodotus in vita Homeri. Frans ergo celebrabatur discessus mensis, quia à magnate patrata. Christianorum angusta ecœna & sufflabantur, & damnabantur, quasi ob auctores actiones deberent aut condemnari, aut extolliri. Non erat ratio, aut lex iudicis regula, sed iudicantium infania: magnates impuniti peccabant; Christiani tunc exigui, & pauperes vel cum virutem tractabant, censuræ acerima subiecebant. Ergo ne Israelite ita apud Deum fore existimarent, tefatur Samuel populares, & Regem codem subituros supplicium, si æquale perpetuarin erratum: *Quod si perseveraueritis in militia, & vos Rex vester pariter peribitis.* Ac si dicat: Rex apud saeculum impunit peccat, apud Deum verò non est perdonatum acceptio; facta cum lege conferuntur, perdonatum extrinseca deprecatantur. Adebat noster Sanctius: *Affirmat s[ic] aliter rem suam, aut communem statuant tam ipsis, quam ipsorum Regi, quem ad ipsorum vta tradidit Deus, omnino fore pereundum.* Magnum est inter Regis, plebeiorūque delicta apud saeculum differimen, nam Principis delicta celebrantur, pauperi leuiā etiam errata puniuntur, apud Deum verò affinitate Samuel actiones columnodo attendandas, non persona spestandas.

CAPUT